

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

XIII. ÉVFOLYAM.

1898. december.

X. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Magyar neveléstudomány.

A tudomány nemzetközi. A mi a földteke nyugati felén igazság, a keletin is az. Így mondják s általában így is van. A természet jelenségeinek, tüneményeinek vizsgálatával foglalkozó természettudomány a szó szoros értelmében nemzetközi tudomány; mert az anyagi világot mozgató erők s hatásaik mindenütt ugyanazok. A természettudományok terén a nemzeti jelleg csak a formában jelentkezik.

A többi tudományok, főleg a társadalmiak, nem ilyen egészen általános természetűek. Ezeknek már figyelemre méltó vonásuk a nemzeti vonás. Az ember jellemének alapvonásai mindenütt egyformák s ezekben az egyenlőség a természetnek műve; ámde vannak a jellemnek saját (egyéni) vonásai is, melyek egyik embert a másiktól megkülömböztetik. A nemzet-egyéneknek is meg vannak a maguk külön jellemvonásaik, melyek az öröklésnek, a természeti és társadalmi viszonyoknak eredményei. Az a tudomány mely az alapvonások mellett ezen külön jellemvonásokat is figyelembe kell, hogy vegye, felveheti a nemzeti jelzőt. Ilyen a tudományoknak egyik legifjabb ága: a neveléstudomány is. Beszélhetünk német, francia, angol, olasz neveléstudományról stb.; beszélhetnénk magyar neveléstudományról is, de nem beszélhetünk, mert *még nincsen*. A mi neveléstudományunk a nyugati nemzetek (főleg a német) neveléstudományának átvétele. Egyetlen önálló neveléstudományunk sincs. A legkülönb, a Felméri könyve, sem eredeti mű. Van benne eredetiség, talán több, mint bármely más hasonló tárgyú magyar műben; de a munka egészben véve még sem eredeti. Inkább a nagy olvasottság, vagy tanultság, mint a megfigyelés és gondolkozás eredménye.

Nekünk, a népnevelés igénytelen munkásainak, lehet legkevesebb jogcímünk arra, hogy e miatt panaszszal, szemrehányással álljunk elő, mert ez ideig alig tettünk valamit arra, hogy nemzeti neveléstudományunk legyen. Nem panasz, nem szemrehányásképpen hozzuk fel, hogy átvettük s átveszszük más nemzetek megfigyeléseinek s gondolkozásának eredményeit. Ez a haladásnak természetes útja. A gyermek utánozza a felnőttest, a művelődésben hátrább maradt nemzet az előrehaladottabbat.

A művelődés eredményeinek átvétele megóv az időt rabló próbálkozásoktól és botlásoktól; tehát a haladás gyorsabb tempóját biztosítja. Elzárkózni a haladottabb nemzetektől oktalanság volna. Ámde az is hiba, ha nem tanúsítunk önállóságot az átvételben, ha nemcsak azt veszszük át, a mi általános, hanem azt is, a mi nemzeti. Az átvett dolgot az eredeti nemzeti vonásoktól csaknem annyi idővesztéssel tisztítjuk meg s egészítjük ki a mi nemzeti vonásainkkal, mint a mennyit az önálló kutatás igénybe venne. Eddigi átvételeink, sajnos, kevés kivétellel, nem szerencsések. Az asszimilálással csaknem oly sokat küzdünk, mintha töretlen uton haladnánk.

Mi ennek az oka? Az, hogy nem ismerjük magunkat. Nincs mértékünk, tehát az átvétel munkáját kellő kritikával végezni nem tudjuk. A megfigyelés terére kell tehát lépniük már csak azért is, hogy a lehető legkönnyebben asszimiláljuk a civilizáltabb nemzetek által felmutatott eredményeket, főleg azonban azért, hogy magunk is előbbre vigyük a tudományt az ágát. Tartozásunk van önmagunk s a tanítóinkul szereplő nemzetek iránt. E tartozásokat le kell rónunk. Nemzeti önértetünk is buzdít bennünket erre.

Magyar neveléstudományt kell teremtenünk. Az épülethez össze kell hordanunk az anyagokat. Ha ezek együtt lesznek, tehetségekben nem szűkölködő fajunkból kiválnak majd az általánosítás, az összefoglalás képességével megáldott férfiak s megépítik a magyar neveléstudomány épületét.

Az anyaghordás nemes munkájára hívja fel a figyelmet a «Somogy-megyei Tanító-egylet» nevében népnevelésünknek egyik igen érdemes munkása: *Pethes János*, csurgói tanár.¹

A tanító ismerje meg a gyermek egyéniségét, hogy tudatosan nevelhesse, oktathassa őt. És megfigyelésének eredményét bocsássa közre, «hogy belőle mások is okuljanak s a sok adatból a pszichologia oly igazságot hozhasson ki, a mit a pedagógiában értékesíthessünk s így a népiskolai tanító adatokat szolgáltatván a *tudományos pedagógiához*, ennek apostola legyen.» E mellett munkájának gyümölcsét maga is élvezhesse.

Helyes! Ezt kell cselekednünk. Meg kell figyelniük a gyermek egyéniségét, nem azért, hogy egyénivé tegyék a köznevelést, mert ez lehetetlen, hanem azért, hogy a sok gyermekből konstruálhassuk az átlaggyermeket s nevelői eljárásunkban ehhez alkalmazkodhassunk. Mert jelenleg nem alkalmazkodunk.

Hogy azonban a megfigyelés munkája úgy a gyakorlati nevelés, mint a neveléstudomány szempontjából hasznot hajtó legyen, lelkiismeretes dolognak, szent dolognak kell annak lennie. A mint a lelkiismeretes természettudós figyel a természetnek mindenki előtt hozzáférhető jelenségeit, tüneményeit, a szerint figyelje a tanító a gyermek lelki életének jelenségeit, tényeit, legyen olyan őszinte, mint a hívó lélek a gyóntatószék előtt. Ne hallgasson el semmit, de ne is tódjon a megfigyelt jelenségekhez semmit. Ne igyekezzék építeni. Legyen tisztában vele, hogy ő nap-

¹ A felhívást l. a «Népoktatás» rovatban.

számos, a ki másnak keze alá hordja a téglákat. Ne igyekezzék munkájából több hasznot húzni, mint a mennyi abból természetszerűleg kinálkozik.

Lesz-e eredménye somogyi kartársaink fellépésének? Nem sok hozzá a bizalmam, nem nagy a reményem. Nem igen lelkesedünk az olyan munka iránt, melyből gyors hasznot nem remélünk. Anyagias korunknak gyermekei vagyunk. Kishitűségemnek ez az egyik oka. A másik az, hogy mi néptanítók, csekély kivétellel, nem tudunk megfigyelni. Nézünk, de nem látunk. Mert nem tanítottak rá bennünket, hogy lassunk. A képzőkre vár az a nehéz feladat, hogy a jövő nemzedék szemét ez irányban is megnyissák.

Nem sok a reményem; ámde azért nem kicsinylem a somogyiak kezdeményezését. Ha csak tíz igaz akad közöttük, már nem dolgoznak hiába.

Ember János.

A kir. kath. tanítóképző-intézeti tanárok fizetésügye.

A kath. tanítóképző-intézetek tanárainak fizetési viszonyai a legrendezetlenebbek az ország mindenféle fokozatú és jellegű tanerőinek díjazásai között. Nagy örömmel fogadtam ezért azt a jóindulatot, melylyel országos egyesületünk magáévé tette ez ügyet s elhatározta, hogy illetékes helyen kérelmezni fogja az elpalástolhatatlan bajok orvoslását.

Tisztelt Szerkesztő úr szíves felhívása folytán néhány sorban hozzászólok ez ügyhöz.

Kath. tanítóképző-intézeteink eredetre, címre és jogi helyzetre nézve kétfélék s így eme kétféle eredetet szem előtt kell tartanunk, ha azok tanárai anyagi ügyeinek javítására illetékes helyen a siker reményével akarunk kérelmezni.

Kath. tanítóképző-intézeteink címre és jogi helyzetre nézve részint királyi katolikus intézetek, részint püspökiek, vagyis egyházmegyeiek. A királyi kath. tanítóképző-intézeteket annak idején a m. k. helytartó-tanács állította fel *teljesen a tanulmányi alap terhére*, a püspökieket pedig az illető egyházmegye főpásztora saját költségére vagy valamely egyházmegyei alap terhére. A kir. kath. tanítóképző-intézetek fentartásához a vallás- és közoktatásügyi miniszterium, mint a tanulmányi alapok kezelője, manap is hozzájárul a mondott alapból azzal az összeggel, melyet a m. kir. helytartótanács az illető intézet alapításakor előírányzott. Jogilag tehát a kir. kath. tanítóképző-intézetek ama tanárai, kik a tanulmányi alapból nyerik fizetésüket és annak terhére vannak ki-nevezve, csakis a tanulmányi alapból várhatják, illetve a tanulmányi alap kezelőjétől, a vallás- és közoktatásügyi minisztertől, kívánhatják anyagi helyzetüknek méltányosabb rendezését.

S minő helyzet van ezeknél? Itt megjegyzem, hogy azon intézet helyzetéből veszem az alábbi adatokat, amelynél működöm, de ugyaneme körülmények, melyek itt vannak, csekély eltéréssel megvannak a többi kir. kath. tanítóképzőknél is.

A kir. kath. tanítóképző-intézeteknél a tanulmányi alap fizeti az

igazgatót 735, mondd hétszázharminczöt forinttal. S ez az egész rendes igazgató-tanári fizetés. Az egyházmegyei hatóság zenetanári, hittanári fizetésre és irodaköltségekre kap ugyancsak a tanulmányi alpból 585 forintot.

Az egyházmegyei hatóságok a tanári fizetéseket az igazgató fizetéséhez mérten szabták meg, a maguk szempontjából úgy okoskodva, hogy ha a minisztérium elégnék tart 735 frtot fizetésül, akkor nemcsak igazságosan, de bőkezűen is tesznek, ha a tanároknak ugyanannyit, sőt gavallérosan még többet is adnak. Így keletkeztek a 800 frtos, itt-ott 900 frtos tanári állások. A tanulmányi alpból a minisztérium által fizetett igazgatónak pedig, hogy neki is legalább annyi fizetése legyen, mint az egyházmegye által fizetett tanároknak, kegydíj czímen kiegészítésül adtak 165 frtot. A silány díjazásra a rossz példát az egyházi hatóságnak a vallás- és közoktatásügyi miniszterium adta s a mulasztásokért és rendezetlen állapotokért a felelősség is első sorban őt terheli.

A 735 forintos igazgató-tanári, vagy mint régebbi időben nevezték képző-tanári állásokat még az 1867. év előtt a helytartótanács szervezte s ez állapította meg díjazásukat is, mely változatlanul megmaradt a mai napig. Hoztak azóta közoktatási törvényeket, rendezték az elemi iskolától kezdve mindenféle rendű s rangú iskolák tanítóinak fizetési ügyét, csak egyedül a kir. kath. tanítóképzők tanárainak fizetési ügye maradt törvényen kívül. Hiába mondta ki az 1868. 38. t.-cz. 85. §., hogy a rendes tanárok fizetése 1000 frt és 100 frt szállásbér, az igazgató-tanár pedig ezenfelül az igazgatói teendőikért még 200 frt tiszteletdíjat kap, a törvényt első sorban a miniszterium nem tartotta meg, mert a törvény életbeléptetése után is meghagyta a 735 forintos igazgató-tanári állásokat. S így történt, hogy a magyar tanítóképzés legrégibb intézeteinek, a kir. kath. tanítóképzőknek tanárai maradtak a magyar közoktatásügy legmostohább javadalmazású napszamosai.

Ha a minisztérium megtette volna kötelességét s miként a tanulmányi alpból fentartott és segélyezett középiskoláknál a tanítóképzők-nél is az igazgató-tanárok fizetését úgy rendezte volna, mint az állami intézeteknél: akkor sürgetés nélkül, csupán az erkölcsi kényszerűség hatása alatt is kénytelenek lettek volna az egyházi hatóságok az általok díjazott tanárok fizetését a korviszonyoknak megfelelően rendezni. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium azonban, bárhányszor kérelmeztek is a kir. kath. tanítóképző-intézeti igazgatók helyzetük javítását, üres ígéreteknel egyebet nem adott.

Legutóbb is két éve mult már, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1896. okt. 28-án 55,484. sz. a. az egyházmegyei hatósághoz intézett levelében kijelentette, hogy a tanulmányi alpból díjazott tanárok fizetését az állami tanárokéval egyformán fogja rendezni s be is kérte erre vonatkozólag a szükséges okmányokat és adatokat, — de mai napig sem történt semmi, az okmányok és adatok hevernek a miniszteriumban.

A tanulmányi alap kezelőjének, a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak a kir. kath. tanítóképzőkkel szemben való kötelezettségére nézve magának a miniszteriumnak az egyházi hatósághoz intézett eredeti

leveleire hivatkozom bizonyításul és felvilágosításul. Az 1868. 38. t.-cz. életbeléptetéséig a kir. kath. tanítóképző-intézetek, mint ismeretes, két évfolyamúak voltak s a tanári fizetések egész összege a tanulmányi alpból fizetett 1320 forintból került ki, amennyiben csak egy rendes tanár volt, a többi teendőket pedig olcsón díjazott óraadók végezték. Midőn az 1868. 38. t.-cz. értelmében ez intézeteket három évfolyamúakká kellett átalakítani, az eddigi egy rendes tanár mellé szükséges volt legalább még egy rendes tanár alkalmazása s a minisztérium annak díjazását is megígérte a tanulmányi alpból. Br. Eötvös József, akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1869. okt. 31-én 19,230. sz. a. a gy...i egyházmegyei hatósághoz ítézt levelében így ír: « Amennyiben egy ily tanerőnek a melléktanításért megállapított jutalomdíj melletti alkalmazása nem eszközöltetnék, felhatalmazom Méltóságodat, miszerint egy másod-képzőtanári helyettesnek méltányos, de mérsékelt jutalomdíj melletti felfogadása iránt a kellő intézkedéseket megtenni és a felügyelete alá tartozó tanítóképezde ideiglenes szervezése ügyében történt megállapodásáról engem mielőbb tudósítani sziveskedjék » Alig félév multán, 1870. április 2-án 3740. sz. a. levelében a miniszter hivatkozva a tanulmányi alap terheire, ezeket írja: «Egész bizalommal felkérem Méltóságodat, hogy tekintettel a fennérített indokokra, mielőbb velem közölni méltóztatásék, vajjon hajlandó volna-e Méltóságod a főpásztori felügyelete alatt álló tanítóképezde újjászervezéséhez részint sajátjából, részint pedig az egyházmegyei alapok valamelyikéből és mily mérvben hozzájárulni, s végre mennyiben lehetne e részben az érdekelt községekre és hívekre számítani? » S midőn az egyházmegyei hatóság az ujonnan szervezett tanári állások díjazását e felkérés folytán magára vállalta, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a tanulmányi alpból általa fizetett s a mondott alap terhére kinevezett igazgató-tanár díjazását mai napig is meghagyta abban az állapotban, melyben az 1868. évben volt.

Elodázhatatlan tehát, hogy egyesületünk magáévá téve az ügyet, addig is, míg a felekezeti képző-intézetek tanárainak díjazása esetleg törvényhozási uton rendezve lesz, a *legsürgetőbb*en kérelmezze a tanulmányi alpból fizetett kir. kath. tanítóképző-intézeti igazgató-tanárok korszerű díjazását.

Ha a minisztérium jó példával jár elől, nem maradhatnak el mögötte az egyházi hatóságok sem az általok fizetett tanárok méltányosabb díjazásánál és vagy saját erejükből rendezik azt vagy, ha ezt anyagi tehetségük hiánya miatt nem tehetik, maguk fogják az állami segílyt kérni s annak feltételeire nézve maguk fognak megegyezni a minisztériummal.

Dr. Karácson Imre.

F ö l v é t e l .

Somogyi Géának e czimen közzétett dolgozata késztet, hogy régen táplált, — és őszintén szólva rejtegetett — nézeteimet e kérdésről nyilvánosan is elmondjam. Nem azért, mert azt hiszem, hogy nézeteim már most diadalmaskodnak; hanem, hogy a többek által már

pöngtetett s az enyéimmel végeredményképen azonos nézet is belévegyüljön a fölvtétel kérdésének nyilvános tárgyalásába.

Erős a meggyőződés, hogy a népoktatásügy rendezése mindaddig fikció lesz, a míg a tanítóvá lenni akaró ifjútól befejezett középiskolai kvalifikációt nem kívánunk.

Mielőtt a bizonyításhoz fognék, önmagam iránt való kötelességből bocsátom előre, hogy ismervén a mai tanügyi viszonyokat, egy pillanattig sem áltatom magamat tételek mostanság való megvalósíthatásának a hitével; hiszen éppen a mai viszonyok miatt nem merem eddig a nyilvánosság elé lépni e nézetemmel, félvén a «reális» tanügyi politikusok kacajától; de mert rajongója vagyok a népoktatás ügyének, s mert tudom, hogy igazam van, közreadom a nézetemet, tudván, hogy a netán fölharsanó kacaj, ha megöl is engem, az igazságot meg nem ölheti. Az igazság magva, mint örökérvényű erő, el nem veszhet; még ha sziklara hull is, lesz idő és körülmény, a mely termékeny talajba juttatja és gyümölcsözteti életképes csiráit.

Hogy rövidesen betekintést nyújthassak elfoglalt álláspontom okaiba, a nevelés és oktatás fogalmából kiindulva, elmondok egyet-mást tételek igazolására.

A nevelés és oktatás nem egyéb, mint a nemzet erkölcsi értékű vívmányainak a következő nemzedék lelkébe való átültetése azon célból, hogy az is helyet tudjon foglalni azon erkölcsi társadalomban, a melybe született. A nevelés-oktatás e legszélesebb körű meghatározásából a népiskola a következőkre képes és tehát köteles: tegye a népiskola a népet vallásossá és jó hazafivá; tanítsa meg az egészség becsére és megőrzésére; testi és szellemi erőit tegye képessé az élet küzdelmeire; akaratát nemes irányúvá és szilárdá; kedélyét vidámmá és minden jóra és szépre fogékonnyá; a törvényt és följobbvalóit tisztelővé. Tudjon a nép írni, olvasni és számolni, és legyen járatos a reális tudományok elemeiben. Röviden: a népiskola olyan anyagot adjon az életnek, a melyből egész ember válhatik.

A nemzet csak akkor boldog, ha tagjaiban az itt föl sorolt tulajdonok, kisebb-nagyobb mértékben megvannak. Ha azonban ez a mérték igen nagy különbözeteket mutat, azaz: ha a nemzet nagyobbik felének, a tulajdonképeni népnek, műveltsége oly messze esik az «iskolázottak» műveltségétől, hogy egymást megérteni és így egymásban bízni képtelenek: fölbomlik a társadalmi rend. Nem lévén ezek a jelzett tulajdonságok a nemzet általános birtoka, nem is fejlődhetnek ki arányosan az egyes hivatásnemek; a kisebbség dúzzadó jóléte mellett a kiáltó szegénység nyomorgatja a nemzet többségét; kihál az igazságszeretet, a vallásos érzés, a hazafiság; burjánzik a bűn, a durvaság és úrrá lesz a népámitás nemzet-sorvasztó epidémiája.

Az itt föl sorolt jó tulajdonságok megszerezhetésére szükséges műveltségi anyaggal rendelkezünk. Ebből a nemzeti «kultur-anyagból» lehetőleg kielégítően kiválasztották azt a legszükségesebb anyagot, a mely a nép boldogságát kellőképen munkálhatja, és ez az anyag kielégítő módon el is rendeztetett. Tehát, ismétlem, anyagunk van, melylyel az elől jelzett nevelés-oktatási célt elérnünk lehet.

A nevelés-oktatás definíciójának második részét ennek a «kultur-anyagnak» az *átadása* teszi: *a módszer*.

A módszert, az átadást, hogy sokat ne kelljen beszélnem, egy hasonlattal magyarázom. Hogy a vadóc alany nemes gyümölcsöt teremjen, nemes galyat, szemet helyezek belé, hogy ennek tulajdonságait átvegye, és pedig: a milyen tulajdonságokkal akarom a vadóczot fölruházni, olyan nemes anyagot helyezek belé; vagy: a milyen anyagot helyezek az alanyba, olyan tulajdonságokat vesz át. Hogy a nemes galy, a nemes anyag tulajdonait tényleg átvegye az alany, pontosan végre kell hajtanom mindazt, a mit a nemesítés eredményes végzésére nézve a hosszas tapasztalatóból merített szabályok parancsolnak. S ha ezt megteszem, s a ki ezt megtenni tudja, képes is arra, hogy a vadóczból nemes galyat teremtsen, hogy egyes alanyok tulajdonságait megváltoztassa. Így a módszer is. Ha a mindenre képes, fogékony lélekbe nemes ismeret-anyagot oltok be, a lélek átveszi ezt a nemes anyagot, és mint a megnesemesített galy, a belé átültetett nemes tulajdonságokkal él, ékeskedik.

Ez a módszernek, a nevelés-oktatás céljában megjelölt *átadásnak* a célja.

A módszer a mai fejlettségében nem teljesen tökéletes ugyan, hanem azért eléggé kifejlődött arra, — tekintve különösen a lélek ismeretszerzési képességére — hogy járatos kezek a nemzet erkölcsi értékű «kultur-anyagát» gyümölcsözőleg átültethessék a ifjú nemzedék lelkébe.

Hanem hát ezek a járatos kezek!

Azt mondotta *Trefort*, ha jól emlékszem, a pozsonyiakhoz írt egyik levelében, hogy az első pillanatra meg kell látszania annak, hogy ki járt iskolába, és ki nem járt. A ki járt iskolába, az a legelső pillanatban észrevehetőleg okosabb és jobb kell, hogy legyen, mint a ki nem járt.

És így van-e ez vajjon? Hogy ne legyen oly nagyon vitás a rá adandó válasz, egy kissé részletezem. Vajjon vallásosabb-e az iskolába járt ember az iskolázatlannál? Jobb hazafi-e? Többre becsüli-e egészségét, és jobban őrzi-e vajjon, s tudja-e őrzeni egyáltalán? Erősebb-e az iskolázott ember az iskolázatlannál? Nagyobb-e a szellemi ereje? Nemesebb irányú-e és szilárdabb-e az akarata? S vidámabb-e? Fogékonyabb-e a jóra és a szépre? Jobban engedelmeskedik-e a törvénynek az, a ki iskolába járt, mint a ki iskolát sohasem látott? És jobban tiszteli-e följobbalóját? Részarányosan vannak-e szétosztva a hivatásnemek? Gazdagabb-e az iskolázott, mint az iskolázatlan? Jobb-e? Finomabb-e? S tán kevésbé elámítható? Elmélkedjék mindenki e kérdések fölött elfogulatlanul, mélyen és hosszabb ideig, és látni fogja, hogy az adandó válasz bizony nem lesz teljesen kielégítő. És ha hozzá vesszük, hogy a legtöbb iskolába járt ember írni is elfelejt, vagy legalább is annyira járatlan lesz a betűvetésben, hogy írásbeli tudásának hasznát nem veszi; számolni pedig csak elvétve tanulnak meg a gyermekek, holott éppen a számtannak van a legkifejlettebb módszere; és ha látjuk, hogy az olvasás nem az igazi olvasás, hanem alig valamivel

több a rideg készséggel való olvasásnál: a föltett kérdésekre adandó felelet határozott és szigorú *nem* lesz, mert más nem is lehet.

Sőt, tekintve az általános, erkölcsi és alaki, vagy a mint ezt sokan nevezik, elméleti képzés csaknem teljes eredménytelenségét, az ember óvatlan pillanataiban szinte annak is örülni tudna talán, ha ez az agyoniskolázott nép olvasni is elfelejtene.

Igen! Mert a legszolidabb, a legigazabb munkájú iskola eredményeinek is ezer ellensége van: korrumpáló hatások szakadatlan sorozata. A gyöngye, vagy az agyongyöngített szellemnek az olvasni tudással tengernyi módon megsokasodik az ellensége, tekintve, hogy az ember akarata természeténél fogva a rosszra hajlandóbb.

Van kellő tananyagunk; ez a tananyag kellőképen el is van rendezve; a földolgozásához szükséges módszer pedig lehetőleg tökéletes. Van elég iskolánk, s volt elegendő számú tanítónk is; a gyermekek lehetőleg rendszeren jártak iskolába, és a tanítók általában kielégítő pontossággal is töltötték be a tanórákat. Miben lehet hát a hiba? Mi okozza ezt az eredménytelenséget?

Az eredménytelenség okát nem lehet másban találnunk mint magában az *átadás tényleges munkájában, a tanítás módszertelenségében*. Mert a mint a tanemesítésnél, ha megvannak a szükséges előfeltételek, s nem sikerül a vadóc alanya a nemes anyagot eredményesen átvezetni, mindig *a nemesítés munkájában* kell keresnünk a meddőség okait: hasonlóképen az oktatás-nevelésnél a *tanításban* és általában *az átadásban* kell lenniök azon okoknak, a melyek a nemes anyagnak az ifjúság lelkébe való átszarmaztatását megakadályozták, helyesebben: nem eszközölték.

S vajjon így van-e ez? Nézzük!

A ki a nemzet erkölcsi értékű vívmányait át akarja származtatni a következő nemzedékek lelkébe, két tulajdonságának kell lennie: 1. ő maga rendelkezék a nemzet erkölcsi értékű vívmányaival; 2. ismerje azokat az utakat-módokat, a melyeken ez az anyag átadható. Hogy ha pedig e mellett arra is képesíteni akarja az ifjú nemzedéket, hogy majdan helyet tudjon foglalni abban az erkölcsi társadalomban, a melybe született, tehát, ha hasznavehető embert akar nevelni: maga is ember legyen a talpán. Azt hiszem, ennyit lehet és kell is kívánnunk a nép tanítójától.

Hogy a tanítóképző-intézetbe lépő ifjúnak nincs meg az az *általános* műveltsége, a mire a néptanítónak szüksége van, bizonyítja a tanítóképző-intézetek tanterve. Tanítóképzőink a jelöltek műveltségének elégtelensége miatt két úrnak kénytelenek egyszerre szolgálni: általános- és szakképzést nyújtanak egyszerre.

Hagy magának az általános képzésnek a tanítói állás igényelte el sajátítását e négy év alatt elérni elég munka volna, a ki csak egy kicsit számba vehető ember e téren, föltétlenül igaznak tartja. Hogy a tanítójelöltek szellemét e mel'ett a szakműveltség elsajátításának nehéz munkájával is terheljük, hátrányára van a szakműveltségnek is, meg az általános műveltségnek is.

Az áll, hogy — tekintve a tanítóképzőbe lépő ifjak tudásának

csékélységét és megbízhatatlanságát — a mai rendszer mellett elkerülhetetlen az általános műveltségre való törekvés. De az is áll, hogy akkora fokban, a mekkora fokú általános műveltségre a tanítónak szüksége van, e célunkat a mai rendszer mellett és keretében el nem érjük soha. Először azért, mert két munkát kell egyszerre végezni, tehát egyik sem lesz jó; másodsor, mert a tanulók gyöngék; harmadszor szorgalmuk, képességeik, előiskoláik különbözők; negyedszer a tanterv általános műveltséget nyújtó része aránytalanul van szétozva a négy évre; ötödször, mert nem veszi, nem is veheti tekintetbe az ifjak eddigi képzési rendszerét és célját... és így tovább.

Mindezek daczára valami eredményt mégis mutat föl a tanítóképző e téren — a szakműveltség terhére.

Mert, ha a szakműveltség nem más, mint az általános műveltség egyik intellectualis oldalába való bemélyedés, akkor bizonyos, hogy az a szakműveltség, melyet egy most fejlődő, tehát egységesen meg nem lévő műveltségből sarjadztatunk, lényegében csak füst és pára, mely, a zsolttár szavaival élve, elenyészik nemsokára.

Hogy ez igaz, bizonyítja a mindennapi tapasztalat. A tanítóóság legnagyobb része, elenyészőleg csekély kivétellel, nem azt a módszert használja az életben, a melyet a tanítóképzőben tanult, hanem elsajátítja idősebb kollegájának a «módszerét», a melyet az ő «élet-mestere» hasonlóképen utánzás révén sajátított el.

A tanítóképző-intézet bizony nem közvetíti, hogy úgy mondjam, nem szállítja a pedagógiai vívmányokat az életnek, azok falai között megrekednek; mert a kihordásra vállalkozó alanyokban nem fogamzottak meg azok a tanok, mert nem volt meg bennük, szellemükben, — hogy a fanemesítésre alkalmazható szóval éljek — az elégséges és eleven nedvkeringés, és az átszívásra és földolgozásra alkalmas életerő: az anyagi és alaki képzettség. Ők csak befogadták a szaktudományokat: de elsajátítani, abstrahálni és az absztrakt eredmények minden viszonyokra való alkalmazását megtanulni már nem volt erejük.

És ez igen természetes. Nemcsak azért, mert a kétféle műveltség nyújtásával a sokat markolás következtében való keveset-fogás mindig eredménytelenséget szül; hanem azért is, mert maga a szakműveltséget munkáló anyag sem *egész*, hanem betetőzetlen, darab-műveltség. Tanul a tanítóképző-intézet tanulója test- és lélektant, módszertant és neveléstant a hitoktatások révén izlettetőt kap az erkölcsstanból is; de a mi e tudományágak édesanyja, szükséges iránymutató világító napja: filozófiát nem tanulnak. Az embernevelésre készülő embereket nem vezetik be az ember rendeltetését és végcélját rendszeresen tárgyaló tudományok létalapjába. Az erkölcsstan a filozófia alkalmazott tudománya; a neveléstan pedig az erkölcsstan tanítmányainak alkalmazására tanít. A neveléstan elveit ennek gyakorlati tudománya, a módszertan, tanítja meg aprópénzre váltani; a módszertant pedig, a melynek szolgálatában a test- és lélektan áll, a módszeres vezérkönyvek szűrik le az élet számára. A tanító módszeres tanítása tehát vérbeli leszarmazottja a filozófiának. A filozófiai műveltség nélkül működő tanító munkája olyan, mint a nap áldásai nélkül végzett kertész-munka: nem életképes.

Jól tudom, hogy e téren sokat pótol az emberbe természetből beléoltott nevelői ösztön. Csakhogy azt is tudom, hiszen a mindennapi élet tengernyi példával szolgál, hogy igen sok embert fonák nevelői ösztönnel vert meg a Teremtő. De azt is tudom, hogy a milyen kitűnő talizmánja a tanítónak a rátermettség, olyan keveset ér a népnevelés nagy munkájában, ha hozzá kellő képzettség nem járul. S ez ma így van nálunk általában. Kivételekre ne hivatkozzunk; a kivételek nem döntenek, hanem inkább megerősítik a szabályt.

A tanítóság a filozófiai műveltség hiányát akkor is megérezné, ha a mai négy esztendő teljesen a szakképzésre lehetne fordítani; így pedig százszorosan emelkedik ennek a hiánynak a nagy hátránya.

Nagyon jól tudom, hogy a mai viszonyok között a filozófiának a tanítóképző-intézeti tantervbe való fölvételéről még álmodni sem szabad: a növendékek, sehogysem bírnák meg, s az idő sem futná. Hanem azt is állítom és ismétlem, mert igaz, hogy a pedagógiát úgy megérteni, hogy a pedagógiai tudományok vívmányait öntudatosan alkalmazzuk, filozófiai műveltség nélkül lehetetlen.

A vezérkönyvek után való homályos bandukolás, legtöbb esetben pedig azok rabszolgai utánzása, mint a hogy az ma általános szokásként dívik, siralmas állapot. Nem mondom, hogy ez ma elvetendő, nem; hiszen a tanítóság java részének a hiányos szakképzésből eredt nemességében ezek a vezérkönyvek azok a fegyverek, a melyekkel azt a kicsike kis eredményecskét, a mit a népoktatásügy produkálhat, kivívhatják.

Egy szó, mint száz: a tanítóképző-intézetek szakképzése hiányos, arra a nagy hadviselésre, a mit népoktatásnak nevezünk, elégtelen. Elégtelen, mert két úrnak szolgál, és ezt a lehetetlen szolgálatot is gyöngé alanyokon végzi. És ez az oka, hogy a népiskolákban, tiszteletet a kivételeknek, nem tanítanak módszeresen, és így nem oldhatja meg a népiskola az eléje tűzött föladatokat: nem származtathatja át a nemzeti műveltséget az ifjú nemzedék lelkébe. Nemzeti műveltségünk csak papír-műveltség lesz a jövő nemzedék nagyobb részének; áldásait nem oszthatja, s e miatt nemzetünk sok bajt szenved, sokszor veszedelemben forog, mert a létküzdelem egyik legerősebb fegyvere: a kultúra, nem lesz a birtokában.

Mit kellene tennünk?

A tanítóképző-intézeteket meg kell szabadítanunk a kettős céltől, *s pusztán a szakképzés tanyájává kell tennünk ezen intézeteket.* De mivel a szükséges szakképzés alakilag is jól kiképzett szellemet kíván, mert a pedagógiának és rokon tárgyainak fölfogásához és értékes elsajátításához erős szellem kell; és mivel a tanítónak a nemzeti műveltséggel is rendelkeznie kell, és az e nemű műveltségből sokkal nagyobb körű ismereteinek kell lenni, mint a mennyit átszármaztatnia kell: a tanítójelöltnek, midőn a tanítóképző-inrézetbe lép, egy bizonyos fokú, de befejezett általános műveltséggel bírnia szükséges. Mivel erre, ma már majdnem kivétel nélkül igaznak tartjuk, a népiskolai ismeretek nem elégségesek, *a befejezett közép- vagy polgári iskolai műveltséget kell követelnünk.*

Azt állítom, hogy a néptanítónak jobb pedagógusnak kell lennie, mint a középiskolai tanítónak. Ezt a szokatlan állítást rögtön bebizonyítottam.

A népiskola a nemzeti műveltség átplántálója. A középiskola is. A középiskola azonban sokkal nagyobb adagot ültethet át e műveltségéből, a mint a népiskola; de azért e két munka eredményének nem szabad oly óriási különbségeket mutatnia, mint a milyen különbözők ezen intézetek életkörülményei. Ismerjük mindnyájan *Lazarus* azon mondatát, mely szerint fölbomlik az a társadalom, a melyben a különböző rétegek műveltségi fokozatai nagy áthidalhatatlan távolságokat mutatnak. *Tehát lényegileg egyre törekszik e két intézmény.* Óh, de milyen különböző körülmények között!

A népiskola 6, illetve 9 évig dolgozik; a középiskola 12, nem kevésszer 14 évig. A népiskola a kezdetek kezdetéből indul ki; a középiskola megmunkált talajba vet. És iskolalátogatása rendes, míg a népiskolát bizony nem a legrendesebben látogatják az iskolakötelesek. S milyen a szellemi képessége a népiskolai tanulóknak a középiskolai tanulóval szemben? És, a míg a népiskolának minden iskolakötelest meg kell tanítania, működését és a tananyagot tehát a leggyöngébbekhez kell szabnia: addig a középiskolában a gyöngék «elhullanak», és ezek holttestein keresztül haladhatnak előbbre a munkában. A mire a népiskolában apró gyermekekkel törekszünk, azt a középiskola érettebb tanulókkal végzi. S míg a középiskolás tanuló szülei vagy hozzátartozói elősegítik a gyermek, az ifjú haladását, addig a népiskola munkájának gyöngé bimbóit hányszor teszi tönkre a szülői ház iskola-, tehát kultúra-ellenes durva szelleme! És így tovább...

Tehát, a mit a középiskola nagyobb idő alatt, nagyobb tananyaggal, fejlett növendékeket tanítván, minden tekintetben szerencsésebb körülmények között kell, hogy elérjen; arra a népiskolát kevesebb idő alatt, kisebb tananyaggal, gyöngébb alanyokon, és minden tekintetben rosszabb körülmények között, kényszerítik.

Kérdem, melyik munkához kell erősebb kéz, nagyobb bölcsesség, odaadóbb lelkesedés és nagyobb készültség: a népiskola, vagy a középiskola munkájához? Én azt hiszem, ahhoz, hogy a népiskola eredményei lényegileg megközelítsék a középiskola eredményeit, vagyis, hogy a csupán népiskolát végzett alsóbb néposztály nemzeti műveltsége megközelíthesse a középiskolák e nemű eredményeit, — erősebb kéz, nagyobb bölcsesség, odaadóbb lelkesedés és nagyobb pedagógiai készültség kell... hogy ha a népiskola munkájával elérendő célokat komolyan értjük. — Gondolkozzék e fölött mindenki elfogulatlanul, s az itt kitüntetett alapon, lehetetlen, hogy más legyen az eredmény

Ruskin hadat üzent a gépnek az iparművészet terén, s helyébe az öntudatos emberi kezét állította. És az angol műipar bámulatos magaslata emelkedett a szürke, sablonos gyáripar alkotásaival szemben. Azt hiszem, a tanítás és nevelés van legalább olyan foglalkozás, mint az ipar. Így tehát a tanítás és nevelésnél is szükséges az öntudatosság, az egyéniség és a művészi ihlet. E nélkül szürke, sablonos, gyári munka az iskola eredménye.

Vajjon ki állíthatja, hogy népiskoláinkban ma az öntudatosság, a nevelői egyéniség és a tanítás művészi ihlete oly fokban és akkora általánosságban van meg, hogy ettől a népoktatás céljának oly mértékben való elérhetését remélhetnők, mint a mekkorát e tulajdonokkal az angol műipar fejlődése fölmutathat? S vajjon ki tagadja, hogy a tanítás eredményei oly fontosak egy nemzet életében, mint az iparéi? És ha oly fontosak, és — mert sokkal fontosabbak, vajjon a nevelés és oktatás munkáját végzők képességei nem úgy bírálandók-e meg legalább is, mint amazokéi?

És ha igen, nézzük: lehet-e néptanítóinktól akkora pedagógiai öntudatossgot kívánni, hogy munkájuk gyümölcse a nemzet műveltségének emelkedése legyen? Szabad-e e munka közben és a czélok keretén belül nevelői, oktatói egyéniséget kívánni? És kell-e a nemzet műveltsége emelésének munkájához ihlettség? E kérdésekre csak *igennel* lehet felelni.

Sajátságos, hogy minden más pályánál, a melyekhez a teljes középiskola föltétlenül szükséges és a melyek sokszor kevésbé fontosak a tanítóságnál és nem kevészer sokkal könnyebbek is, — igen természetesnek veszik, hogy a megkivántató szakműveltséget a teljes középiskolai műveltségre építsék; a tanítóságnál pedig, a ki ezt kívánja, vagy megmosolyogják, vagy pedig lehurrogják. Ott van pl. az ügyvédi, orvosi, mérnöki pálya. Ki merné azt kétségbe vonni, hogy ezeket a pályákat betöltő embereknek a teljes középiskolai készütség szükséges! Pedig hát, bár miként forgatjuk is a dolgot, — ha a tanító teendőit a maga valóságos és mélységes értelmében vesszük, egyik pálya sem nehezebb a tanítónál, egyik sem fontosabb. Ha kell öntudatosság a mérnöknek, az orvosnak, az ügyvédnek, kell a tanítónak is. Ha szükséges az egyéniség latbavetése amazoknak, szükséges a tanítónak is. És ha valakinek van szüksége az illetségre, első sorban a tanítói hivatal az, mely e nélkül nagyon is közönségessé válik. És ha igazi műveltségre van szükségük a szellemi pályán működő többi állásbeli embereknek, vajjon nem fontosabb-e ez a tanítónál? És ha csupán csak az említett hivatásnemeknél is szükséges a teljes középiskolai műveltség a szakképzettség megszerzéséhez és a pályájukon való öntudatosság, egyéni erők kifejlődése és a céljaikért való ihletett lelkesedés minél általánosabb elsajátítására, — bizony szükséges ez a tanítónak is.

Ezért ismétlem, a mit a cikkely elején mondtam, hogy *népoktatásunktól csak akkor várhatunk igazi eredményeket, ha a tanítóvá lenni akaró ifjútól teljes középiskolai műveltséget kívánunk.*

Mivel ez a fejtegetés, mely sem a rendszerességre sem a tökéletességre egy pillanatig sem tart szamot, akaratom ellenére is egy kissé hosszabbra nyult, egyelőre többet nem mondok, hanem, ha szükségét látom és időm és lelkiállapotom engedi, a szerkesztő úr szives engedelmével¹ más alkalommal más oldalról is megvilágítom ezt a kérdést.

Dreiszigler Ferencz.

¹ Szivesen vesszük. Szerk.

A polgári iskolai tanítóképzők reformja.

Alább közöljük azokat az iratokat, a melyek a polgári iskolai tanító- és tanítónőképző-intézeteknek a budapesti kir. tanfelügyelő hatásköre alól való kivételéről s külön gondnokság alá helyezéséről és a kinevezett gondnoknak, dr. Pauer Imre egyetemi tanárnak, kiváló bölcsészünknek és pedagógusunknak beiktatásáról szólnak. Dr. Wlassics Gyulának ezen intézkedését annyira fontosnak, a tanítóképzés és közvetve az egész népoktatás ügyét oly közelről érintőnek tartjuk, hogy a tényeknek egyszerű regisztrálásával korántsem surranhatunk el fölötte, hanem pár szóval legalább jelezni kívánjuk azokat a gondolatokat, a melyeket a jelzett intézkedés bennünk felköltött.

Első sorban azon hiedelmünket fejezzük ki, hogy dr. Wlassics Gyula miniszternek a legfőbb népoktatási intézetünket illető rendelete az érdekelt körökben, az elemi és polgári iskolai tanárok között, egyaránt általános helyesléssel találkozik. Nem személyi okokból, mert dr. Verédy Károly székes fővárosi kir. tanfelügyelő működése ellen általában véve senki kifogást nem emelhet. Az ő buzgalma, jóindulatú törekvései s igazság szeretete elismerésre méltók. Nem a személy, hanem a rendszer megváltozását keressük és látjuk mi örömmel a miniszter intézkedésében, a mely bizonyára kezdetét jelenti a polgári tanítóképzők s a velők kapcsolatos intézetek czélszerű átalakításának, szabad kifejesztésének.

Az a tény, hogy a polgári iskolai tanítóképzők külön felügyelet alá helyezettek, bizonyítja, hogy a közoktatásügyi kormány is elfogadta azt a politikát, a melyet maguk ez intézetek testületei és a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesülete régóta sürgetnek, hogy a polgári és elemi képzők egymástól kormányzatilag, személyzetileg és dologilag is elválasztassanak. A miniszter intézkedéséből azt látjuk, hogy a polgári képzőket oly irányban kívánja fejleszteni, hogy azok többé ne legyenek az elemi tanítóképzők egyszerű függelékei, hanem akadémiák, a melyek mint önálló gyakorlati czállal és szervezettel bíró, de tudományos intézetek, az eddiginél szorosabban csatlakozzanak ez egyetemhez. S ez helyes is, mert ez intézetek éppen annyira tudományos intézetek, mint népoktatásiak. Természetes hivatásuk az egyetemi tanulmányokat a tanítói hivatásra való előkészület szempontjai szerint kiegészíteni. Ezen hivatásuknál fogva ép úgy kell támaszkodniok az egyetemre, mint a népoktatási intézetekre, a népiskolára, polgári iskolára és a tanítóképző-intézetekre. Eddig éppen az volt a baj, hogy ez intézetek exkluzív irányban fejlődtek, tisztán a népoktatási intézetekre támaszkodva táplálkoztak, de elzárkóztak az egyetemtől. Helyes alapon épültek fel, de vérszegények lettek. Fejlődésüknek természetes menete tehát az lesz, ha mindkét irányban keresik és fentartják a kapcsolatokat, de önállóságukat is megteremtik és biztosítják.

Nekünk pedig, elemi képzőknek s azok tanítóinak, semmi okunk sem lesz megbánni, ha bizonyos kapcsolatok közöttünk s a polgári képzők között megszűnnek. Nem pedig azért, mert mindakét intézmény egymás fejlődését bizonyos pontokon megköti. Hátrányosnak tartjuk mindakét félre nézve például azt, hogy az elemi és polgári képzők

tanítói személyzete az állami tisztviselők rangsorozatában egy statusban foglal helyet. Ez megnehezíti annak útját, hogy a polgári képzők tanarai magasabb fizetési osztályokba jussanak, másrészt visszas helyzetet teremt az elemi képzők tanáira nézve, mert a magasabb fizetésű polgári iskolai tanítóképző-tanárok tetszetősebbé teszik az ő rangsorozatukat, mint a milyen valóban. A status külön választása által tehát tisztulni fog a helyzet. De nem ez a fő, hanem, hogy a két intézmény egy kalap alá vonását, közös kormányzatát egész a képtelenségig vitték. Hogy közel levő példát mondjak, ismeretes, hogy az elemi képzőket megnyomorító 20 órás rendeletet régi szokás szerint a polgári képzőkre is kiterjesztették, mi által ez intézetekben az oktatás tudományos és szakszerű jellegét majd megölték. Viszont tudva van, hogy a polgári képzők mesterségesen csökkentett színvonala károsan hatott vissza a képzők színvonalára és külső tekintélyére. Van tehát okunk a polgári képzők fejlődését az elemi képzők érdekében is kívánni.

Mint hogy feltehető, hogy a szétválasztás processusa pár év alatt lefolyik, felmerül előttünk az a kérdés is, mi lesz a Pedagógiumhoz csatolt elemi képzővel s a tanítóképző-intézeti tanárképzéssel. A mi az elsőt illeti, a szétválasztás politikájának természetes folyamánya lesz, hogy a budai elemi képző és a polgári tanítóképző egymástól függetlenítettik. És ez helyes is, mert nincs semmi ok arra, hogy a két intézet, mint a siami ikrek, együtt éljen és haljon. A polgári tanítóképző nemcsak a budai elemi képzőből, hanem az ország mindenik elemi képzőjéből toborozza tanítványait. Nem lehet tehát a polgári képzőt úgy felfogni, mint a budai elemi képző folytatását, annak magasabb tanintézetét, viszont a budai elemi képző sem specialis előkészítő iskolája a polgári iskolai tanítóképzőnek. Elvileg tehát nem indokolható a két intézetnek egy intézménynyé való szerves kapcsolata; de a gyakorlatban sem jár jó következményekkel. Azok, a kik a közös életnek részesei, ez intézetek tanítói, jól tudják, hogy a közös asztaltartásból több rossz, mint jó származik. Egyik a másik küzdelmeit megérzi, betegségét megsínyli; a tanárok le- és felvandorlásai folytonos változásokban tartják az intézeti oktatást és életet; a szakszerű oktatás az egyik intézetnél jobban, a másikinál kevésbé érvényesül, mint kellene. Tény az, hogy a budai elemi képző fejletlenebb egy-némely vidéki elemi képzőnél; ennek okát a budai képző kötött viszonyaiban és működésében látjuk. Másfelől tény az is, hogy a fővárosnak már égetően van szüksége egy elemi képzőre, a melyből a hatalmas budapesti tanítótestület táplálkozzék s magasabb színvonalat nyerjen. A fővárosnak is érdekében állana tehát, hogy a budai elemi képző a főváros tanítóképző-intézetévé fejlesztetnék s e célból az intézet számára akár a Pedagógium telkén, akár közelebb a középponthez fővárosi segélylyel számára megfelelő épület emeltetnék.

A mi a tanítóképző-intézeti tanárképző szervezését illeti, erre nézve megvannak a II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszus, valamint a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének határozatai. Ezek kimondják, hogy «az elméleti képzés az egyetem filozófiai fakultásán történik»; továbbá: «Az állam a tanárok gyakorlati kiképzésére a budai Pedagógium és a budapesti VI. ker. állami felsőbb

tanítónőképző-intézetben internatussal egybekötött egy-egy kollegiumot állít fel. Végre: «Az ének-, zene- és rajztanárok képzése a Budapesten fennálló országos felsőbb szakiskolákban a tanítóképző-tanárok képzése követelményeinek megfelelőleg történik.» Ezek a határozatok eléggé világosak ugyan, mindamellett gyakorlati kivitelök nem könnyű. Azt hiába kívánják, hogy az egyetem filozófiai fakultása a tanítóképző tanárok képzésére figyelemmel rendezkedjék be. Az egyetem halad a maga útján elvont tudományos irányban s még a középiskolai tanárképzés gyakorlati követelményei előtt sem hajlik meg. A kérdés tehát inkább azon fordul meg, miként rendezkedik be a Pedagógium. Ha olyan módon szerveződik at, mint az Eötvös-collegium, vagyis ha a hallgatók a délelőttiókat az egyetemen töltik és délután végzik a korrepetíciót és a gyakorlati kurzusokat: akkor az első három évfolyamra nézve megszűnik a külön tanítóképző tanári kollégium felállításának szükségége. Ha azonban a polgári képző a mai exkluzív szervezetét tovább is megtartja, akkor a tanítóképző tanári kollégium az első évfolyamtól kezdve külön állítandó fel és szervezendő a polgári képzőtől és pedig azért, mert a polgári képző kedvéért nem áldozható fel az a lényeges követelmény, hogy a tanítóképző tanárképzés sulypontja az egyetemre essék. Ez esetben a tanítóképző tanári kollégium a maga négy, illetőleg öt évfolyamával teljesen önálló, a polgári képzőtől független s az Eötvös-kollégiumhoz hasonló szervezetet kapna. A szervezés gyakorlati keresztülvitele oly módon eshetnék meg, hogy a tanítóképző tanári kollégium külön internátusi osztályt kapna a Pedagógiumban (a nők számára az Erzsébet-iskolában); a hallgatók délelőtt az egyetemet (zene-, rajzakadémiát) látogatnák, délutánonként pedig a Pedagógiumban (Erzsébet-iskolában) polgári tanítóképző sőt elemi tanítóképző tanárok közreműködésével, esetleg a polgári képző hallgatóival együtt is korrepetáló és gyakorlati kurzusokban vennének részt.¹

Egyébként bárhogyan is döntenek az illetékes körök a tanítóképző tanárképzés országos szervezése dolgában, a fő, hogy ne késlekedjenek vele; mert az állami és felekezeti tanítóképző-intézetek beléletének viszonyai teljesen megértek ahhoz az átalakuláshoz, a melyet éppen tanárképzésünk teremthet meg. Elemi képzőinkben a különböző képessítésű tanárok a legtarkább egyvelegben foglalnak helyet. Sajnos, kevés van köztünk olyan, a ki a középfokú oktatás magasabb fokozataira van képesítve. Fentartó hatóságaink, az állam közoktatási kormányát sem véve ki, ma is azt hiszik, hogy a képzőintézetekben nem is szükséges szaktanítás. Eseteket tudunk, hogy a kormány most is nevez ki elemi iskolai tanítókat (tanítónőket) tanárokká és szaktanítással bízza meg őket. Így aztán ne csudálkozzunk azon, hogy egy némelyik felekezeti fentartó hatóság egész rendszeresen űzi azt, hogy káplánokat vagy elemi iskolai igazgatókat tesz meg tanítóképző-intézeti igazgatókká és elemi tanítókat képzőintézeti szaktanárokká. Tény, hogy állami és felekezeti képzőinkben a szakszerű oktatás elve ellen napról-napra a legsúlyosabb vétségeket követik el. Számos adatunk van erre, a melye-

¹ Szívesen vesszünk ez ügyben bármely irányban felszólalásokat.

ket, ha szükség lesz rá, fel fogunk sorolni. Égetően szükség van hát a tanítóképző-tanárok szakszerű képzésére és képesítésére, hogy a fentartó hatóságoknak, a kormánynak és egyházaknak, legyen mit respektálniuk. De szükség van a gyors és erélyes szervezésre azon sajtóságos körülménynél fogva is, hogy a legközelebbi hat év alatt fognak nyugalomba vonulni azok a tanítóképző-tanárok, a kik az 1869-től 1875-ig szervezett állami képzőknek első gárdáját alkották. Számításunk szerint évenként legalább 12 állás fog megürülni, a felekezeti képzőket is számításba véve, évenként legalább 25 tanítóképző tanári állás lesz betöltendő. Honnan veszik az alkalmas tanerőket? . . . Jó az Isten, majd ad! Annyi bizonyos, hogy ezt a kedvező alkalmat elszalasztottuk és nem biztosítottuk magunkat, hogy a régi derék gárda helyét egy, a feladathoz minden tekintetben méltó nemzedék töltsse be . . . De ne panaszkodjunk. Kedvező szelek fújnak. S a messze távolban egy dagadó vitorlát látunk feltűnni . . .

* * *

A fővárosi tanfelügyelőhöz intézett rendelet. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a f. é. november hó 5-én 4745. elnöki szám alatt a következő rendeletet intézte dr. Verédy Károly székesfővárosi kir. tanfelügyelőhöz.

A budapesti I. ker. állami polgári iskolai tanítóképezdét, valamint a budapesti VI. ker. állami felső nép- és polgári iskolai tanítónőképző-intézetet a vele kapcsolatos felsőbb leányiskolával Nagyságod hatásköre alól kiviszem és a felsorolt intézeteket külön gondnok alá helyezem. A gondnoki állásra dr. Pauer Imre budapesti ny. r. tanárt neveztem ki. Ily módon nagymérvű elfoglaltságára tekintetből megvalósítván a két intézet egyöntetű vezetése céljából táplált ama szándékomat, melynek Nagyságoddal való korábbi szóbeli tárgyalások alkalmával már kifejezést adtam, felkérem Nagyságodat, hogy a felsorolt intézeteket és az azokra vonatkozó ügyiratokat dr. Pauer Imre egyetemi tanár és gondnok úrnak átadni sziveskedjék. Nem mulaszthatom el ez alkalomból, hogy őszinte köszönetemet és elismerésemet fejezzem ki ügybuzgó működéséért, melyet nagy elfoglaltsága közepett is lankadatlan erővel tanúsított az említett intézetek érdekében, a melyek Nagyságodnak üdvös felügyelete alól most teljes virágzásban kerülnek ki. *Wlassics s. k.*

A gondnok kinevezése. (Hivatalos Közlöny. 1898. decz. 1.) A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a budapesti I. ker. állami polgári iskolai tanítóképezdét, valamint a budapesti VI. ker. állami felső nép- és polgári iskolai tanítónőképző-intézetet a vele kapcsolatos felsőbb leányiskolával külön gondnok alá helyezvén, a gondnoki tisztre dr. Pauer Imre budapesti m. kir. tudomány-egyetemi rendes tanárt nevezte ki. (Kelt 1898. november 5-én, 3745. eln. sz. a.)

A gondnok beiktatása az Erzsébet-nőiskolába. A VI. ker. állami polgári iskolai tanítónőképző és a vele kapcsolatos felsőbb leányiskolai nevelőintézet életében nagy jelentőségű változást létesített a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak 1898. évi november hó 5-én 4745. elnöki szám alatt kelt rendelete. Ugyanis a fentnevezett két

intézetet és a budapesti I. kerületi polgári iskolai tanítóképzőt (Pedagógiumot) kivette a népoktatási tanfelügyelőség hatásköre alól és a két intézet összes ügyeinek felügyeletét egy külön kinevezett *gondnokra* (curator) bízta. Egyidejűleg az igazgatótanács hatáskörét is beszüntette.

A gondnoki állásra a miniszter úr dr. Pauer Imre egyetemi tanárt, az ország ezen elsőrendű pedagógusát, nevezte ki. A gondnok beiktatása az Andrassy-uti intézetekben deczember hó 5-én délután 3 órakor ment végbe a nagyfontosságú ügyszemlélyhez méltó ünnepélyességgel és díszszel az egész tanári testület és az összes ifjúság jelenlétében.

Miniszterünknek ezen, az egész közoktatásra nézve nevezetes és örvendetes intézkedéséről álljanak itt a curator úr szavai, melyeket bemutató gyönyörű beszédéből idézek és a melyek egyszersmind intézetünk szebb jövőjéről nyújtanak perspectivát. «A miniszter úr ezen intézkedésével intézetünk történelmében egy új aera veszi kezdetét. fényesebb időszak, a melyben a kicsinyes formalítások helyett az öntudatos független szellemi munka lép előtérbe, s az egyéni céltudatos eljárást a §-ok özöne nem fogja lenyügözni.»

Ezután hálás elismerését fejezi ki a miniszter úr iránt ezen nagy jelentőségű elhatározásáért, melylyel az intézetet arra a színvonalra emelte, a mely azt hivatásánál és ráruházott feladatánál fogva elejétől megillette. Ezután kiemelte és méltatta mindazon tényezőket, melyek e nevezetes változást előkészítették és létrehozni segítették. Szavait a tanári testület meleg üdvözlésével zárta be.

Ezután a tanári testület nevében az intézet igazgatója: Lázárné Kasztner Janka meleg szavakkal üdvözli az intézet gondnokát. Ő, ki az ügy fejlődése alatt tanúja volt annak az önfelédlt áldozatkészségnek, melylyel ezen gond- és felelősségteljes állást elvállalta és hallotta az ügyszeretéből fakadó lelkesült nyilatkozatait, a midőn az intézet jövőjéről és fejlődéséről volt szó: feltétlen és határtalan bizalommal látja kezeibe letéve az intézet szellemi és erkölcsi felügyeletét, mert a gondnok kiváló szellemi és egyéni tulajdonságai biztosítják azt a fenkölt nemes szellemet, mely az intézet tanári testületét és ifjúságát az ő személyéhez fűzni fogják.

A gondnok megköszönve a szivélyes üdvözlést, azon egyhangulag elfogadott indítványt tette, hogy az intézet tanári testülete testületileg fog a miniszter úrnál tisztelegni és háláját leróni.

Ezek után a gondnok felolvassa a nagymélt. vallás- és közoktatási miniszter úrnak 1898. november 25-én 5139. eln. sz. a. kelt magas rendeletét, mely egész terjedelmében így szól: «Ő császári és apostoli királyi Felsége f. é. november hó 20-án, Gödöllőn kelt legfelsőbb elhatározásával, előterjesztésemre legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a budapesti VI. kerületi állami felső nép- és polgári iskolai tanítónóképző-intézet és a vele kapcsolatos felsőbb leányiskola az «*Erzsébet Nőiskola*» nevet viselhesse.»

«Erről Méltóságodat örvendetes tudomás és további eljárás végett értesítem. Egyuttal megragadom az alkalmat ama hitem s reményem kifejezésére, hogy az intézet mindenkör méltó marad ez új elnevezésben nyilvánuló legmagasabb királyi kegyre, mely a megdicsőült Nagy

Királynénk emlékét, mint a női erények mintaképét, állítja a jövő női nemzedék elé.»

A lelkesült éljenzés után, mely a magas rendelet felolvasását követte, a gondnok lelkesítő szavakban emlékezik meg a Nagy Királynéről és őt mint követendő példát állítja a fiatal női nemzedék elé. «Fejezzük ki legalázatosabb köszönetünket», fejezi be szavait a gondnok, «Felsőleges királyunk kegyelméért és kérjük meg a vallás- és közoktatási miniszter urat, hogy ezen legmélyebb köszönetünket a trón számlolya elé juttatni méltóztassék.»

Ezzel a nevezetes és emelkedett szellemű ünnepély véget ért.

A beiktatás a Pedagógiumba. A Pedagógiumban decz. 7-én foglalta el állását a gondnok. Beköszöntő beszédében előadta, hogy mint a polgári iskolai tanítónóket vizsgáló-bizottság elnökének, már több év óta volt alkalma szemlélni a polgári iskolai tanítóképzés munkáját s e közben meg kellett látnia, hogy mily nagy önfeláldozással végzik a tanári karok nagyjelentőségű munkájukat s mily jelentékeny sikereket érnek el, daczára annak, hogy az intézetek szervezete és helyzete éppen nem olyan, hogy ezen munkát megkönnyítse, sőt sok tekintetben gátló akadályképen lép föl. Az a vágy, hogy ezen segíthessen, indította arra, hogy a két intézet gondnoki állását elvállalja, a mely minőségében azt tűzte föladatául, hogy a tanári kar működése elől minden gátló akadályt elhárítson, hogy fölszabadítsa az intézeteket szűk keretükből és a más intézményekre szerkesztett s ezekre rá nem illő paragrafusok békóiból s lehetségessé tegye a szabadabb, önálló mozgást, a mely a tanári kar buzgalmaival együtt föltétele a sikernek. Alkalma volt meggyőződni, hogy Wlassics miniszter úr, a kinek éles ítéletét nem kerülhette el az eddigi állapot anomáliája, s a ki az általa fölismert bajokon akar is, tud is segíteni, éppen ezt a felfogást vallja az intézetek hivatásáról és a gondnok feladatáról. Erre támaszkodva bizton reméli, hogy a feladatot, a melyre vállalkozott, sikerrel végre fogja hajtani. Ismétli azonban, hogy ezen kedvező fordulatnak a miniszter úrnak mindenben átlátni képes zseniálítása a fötényezője s azért indítványozza, hogy a tanári kar ez alkalomból fejezze ki jegyzőkönyvileg köszönetét Wlassics miniszternek. A maga részére pedig kéri a tanári kar bizalmát és támogatását.

Az élénk éljenzéssel fogadott beszéd után Kiss Áron dr. helyettes igazgató szólt a tanári kar nevében. Kifejezte, hogy neki kellett volna ismertetnie az intézet eddigi munkáját s a tanári kar küzdelmeit, de nagy megnyugvással látja, hogy mindezek a gondnok előtt már jól ismertek és hogy teljes programmal foglalta el állását, olyan programmal, melyben a tanári kar a maga törekvéseit összefoglalva látja. Háláját fejezi ki a miniszter iránt, hogy ez új fordulatot kezdeményezte, de különösen azért, hogy a végrehajtást Pauerre bízta, a kinek nagy tekintélye, tehetsége és akarateréje kész kezesség a sikerre. Üdvözlí a tanári kar nevében.

A gondnok meleg köszönő szavak után az ülést bezárta. Azután bemutattatván magának a tanári kar tagjait, hosszabb ideig tartó megbeszélés folyt a legközelebbi teendőkről.

„A magyarországi népoktatásügy szervezete és közigazgatása.“

Nem rég a következő című könyv hagyta el a sajtót: «*A magyarországi népoktatásügyi, kereskedelmi és ipari szakoktatás szervezete és közigazgatása. Törvények, szabályrendeletek, utasítások és döntvények gyűjteménye. II. kötet. Tanítóképzés. Felsőbb leányiskolák. Szakoktatás*» stb. Szerkesztették *Morlin Emil* és *Szuppán Vilmos*. Budapest. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása. 1898. nagy 8° IV, 1013 lap. Ára angol vászonkötésben 6 frt 60 kr. Az I. és II. kötet együtt 13 frt. Foglalkozni kívánok magával e könyvvel, de főleg ennek a tanítóképzésre vonatkozó tartalmával.¹

«A magyar elemi népoktatás» című munka ismertetésénél² említettem, mily nagy szükségét érezzük képzőintézeti tanításunkban egy jó szervezéstanak. «A Kalocsa-egyházmegyei róm. kath. népiskolák története» című munkával kapcsolatosan adatokat³ soroltam fel arra nézve: mily sok vizátság, félreértésnek oka az, hogy az egyes hatóságok és testületek közoktatásügyünk tárgyában kiadott rendeleteket nem ismerik. Most tovább megyek. Adatom van arra nézve, hogy egy és ugyanazon minisztertanácsai határozatra (1872. évi jul. 12-én kelt 57. szám) támaszkodva, egymással homlokegyenesen ellenkező rendeletet adott ki két különböző minisztérium. Míg az *igazságügyminisztérium* 1880. ápril 27-én kelt 12,031. sz. rendeletével kimondotta, hogy az állami hivatalnokok, ha fizetésükön kívül más jövedelmük nincs, felekezeti iskolai adóval *meg nem róhatók*, addig a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1887. évi június 20-án kiadott 23,100 sz. rendelete értelmében az állami hivatalnokok igen is *tartoznak* a felekezeti iskolai adót *fizetni*, még abban az esetben is, ha semmi magánvagyonuk nincs is. Ugyanez értelemben szól a közoktatásügyi minisztérium egy újabb keletű rendelete is. Ez az egy eset is bizonyít legalább annyit, hogy még a legfelsőbb hatóságok körében is lehetnek s vannak is közoktatásügyi törvényeink egyik-másik §-ának magyarázata közben nézeteltérések. Ha már ez lehetséges, mennyivel inkább előfordulhat e nézeteltérés maguk között az egyes tanítótestületek tagjai, aztán az első és másodfokú iskolai hatóságok és a magánegyének között.

A ki pedig arról akar fogalmat szerezni: mennyire járatlanok sokan a népiskolai tanítók közül az iskolai szervezéstanra vonatkozó kérdések körében, az lapozgassa a Néptanítók Lapja «Tanítók tanácsadója» című rovatát.

Salzmann egyik elve az: a tanító tanítványai hibájának okát önnön magában keresse. Mikor tehát konstatáljuk, hogy a tanítók közül *sokan*

¹ Czikkiró e cikkét eredetileg könyvismertetésnek szánta. Azonban a cikk messze túllépi a könyvismertetés határát, a mennyiben kevésbé a művel, mint ilyen, hanem ennek tartalmából kifolyólag főleg a *tanítóképzés szervezetének* részleteivel foglalkozik behatóan. Ezért e cikknek nem az irodalmi, hanem tanítóképzési főrovatunkban van helye. Szerk.

² «M. Tanítóképzés 1897. 209. l.

³ U. o. 663 l.

járatlanok a szervezeti kérdésekben, önkéntelenül is felmerül a kérdés: nem hibásak-e ebben a *tanítóképzők*? Avagy nincs-e benne a tantervben, hogy a népoktatásügyet érintő törvények és tanterveken kívül még a tanítókat közvetlenül érintő miniszteri rendeleteket is «*behatóan*» kell ismertetni? Mielőtt azonban vádlóink eltörnék fejünk felett a pálczat, jó lesz figyelmökbe venni azt, hogy a népképviselőlet alapján működő törvényhozásunk 1847-től 1896. év végeig nem kevesebb mint 237 önálló törvény rendelkezésével törekedett megalkotni, fejleszteni és megerősíteni népoktatásunk szervezetét.¹ Azt is gondolják meg, hogy alaptörvényünknek, az 1868. évi XXXVIII. t.-cikknek magának is mennyi ágaboga van, e mellett alig-alig van §-a, a melynek egyik-másik pontjára, sokszor kifejezésére ne kellett volna felvilágosító rendeletet kibocsájtani. Volt idő közoktatási kormányunk életében, a midőn az általánosságra szóló rendeletek nap-nap után egymást érték s mármár közmondássá vált közöttünk boldogult Gyóry V. egyik könyvének a — címe: «Mindennapra egy képecske, minden képhez egy versecske». Feltéve, hogy az iskolai szervezéstán minden tanárának a feje káptalan, a szétszorva megjelent, de együtt meg nem levő rengeteg rendelet közül egyet is el nem feled s «*norinbergai tölcser*»-rel dolgozván ez anyag essenciáját heti egy órában tanítványai fejébe csepegteti, nagy kérdés marad: honnan ismerkedjék a döntvényekkel, a mik csupán egyik-másik hatósághoz, testülethez bocsájtattak ki? Tessék ezeket is összefoglalni, a szükségeseket a maguk helyén «*behatóan*» ismertetni, akkor, a midőn jóformán lehetetlen még az is, hogy magam is ismerhessem!

Ime hamarosan is mennyi enyhítő körülményt lehetne a tanítóképző-intézetek védelmére felhozni! De ez még nem minden. Ott van az emberi élet legnagyobb áldása a — feledés, a mely nélkül valóban örülni talán sohase tudnánk, mert az emberek galádságai s gáztettei folyton szemünk előtt lebegnének. Az életnek ez az áldása azonban a tanulóra nézve sokszor új meg új fáradságot okoz. Régi s igaz a közmondás: *oblivioni discimus*. Hallhat a tanító-növendék sok hasznos dolgot, de ha nincs módjában ezt felújítani, emlékezetébe hozni: elfeledi sokszor hamarabb, mint a mennyi idő alatt megtanulta. Nekünk pedig az iskolai szervezéstánra, a mint már érintettem is, alkalmas tankönyvünk nincs. Közoktatásügyi kormányunk megígérte, hogy ilyet irat és adat ki, de ez ígélet még egyre várja az adományt.

Mondanom sem kell, hogy ily körülmények között *eddig* maguk a tanárok is meg voltak akadva e tárgy tanításánál. Az úgynevezett hygienai rész még kevés gondot okozott. A gazdag külföldi irodalmon kívül vannak már e tárgyra hazai termékeink is. A törvények és rendeletek ismertetésében a régebbi időben a Tóth József féle gyűjteményre támaszkodtunk. Ezt igyekeztünk bővíteni a miniszteri jelentésekben, Néptanítók Lapjában s hébe-korba egyes iskolai értesítőkben nyilvánosságra jutott rendelettel. Ujabb időben dr. Szabó Mihály munkái tettek e téren jó szolgálatot. Dr. Szabó Mihály munkáinak a terjedelme már

¹ «A népoktatás a magyar törvénytárban 1848—1896. «M. Tképző» 1897. 397. l.

czéljoknál fogva is jóval kisebb, mintsem a módosító, javító és magyarázó rendeletek teljes szövegét felölelhette volna. Hogy magának a rendeletnek szövege sok esetben mily fontos, azt tudhatják eléggé azok az intézetek, a melyeknél a kir. tanfelügyelők azt vették *dívatba*, hogy a tanítóképző-intézetek szervezete 36. §-a ellenére, a tisztán-pusztán tanítóképző ügyet tárgyaló miniszteri rendeletnek is csupán a *kivonatát* küldik meg az intézet irattára számára.

Eddigi fejtegetésemmel, azt hiszem, sikerült bebizonyítanom azt: mily fontos a *tanítóképzés* szempontjából egy olyan jóra való gyűjtemény, mely nem csupán a törvényeket, utasításokat, szabályrendeleteket, tanterveket, de ezen felül még a különböző esetekben felmerült döntvényeket is magába foglalja. Hát még ha az egyes tanintézetek adminisztrációja, vagy a tanító személyzetre vonatkozólag tekintjük a dolgot?

A mit oly sokan kívántunk, végre-valahára beteljesedett! A közoktatásügyi miniszterium népoktatásügyi osztályában működött három hivatalnok, néhai *Lévay Ferencz*, dr. *Morlin Emil* és *Szuppán Vilmos*, vállalkoztak évek előtt erre a nehéz, de eredményeiben nagyfontosságú feladat elvégzésére. Az ő gyűjteményük a szóban forgó munka két vaskos kötete, melyek közül az első már négy éve, a második pedig az idén hagyta el a sajtót.

Az I. kötet tartalmazza a kiseddóvásra, kiseddévónó képzésre, az elemi és felsőnépiskolákra, a polgári iskolákra vonatkozó anyagot, míg a II. kötetben a népoktatási intézetekben alkalmazott tanerők képzése és képesítése, a felsőbb leányiskolák, az ipari, kereskedelmi és gazdasági oktatásra vonatkozó intézkedések, a közoktatásügyi tanács, tanszer muzeumok szabályzatai, ügyrendje, majd az egészségügyi, nyugdíj, katonai és egyéb szolgálati ügyek vannak. A függelék pedig azokat az intézkedéseket foglalja magában, melyek az I. és II. kötet szerkesztése közben és után, 1898. márczius haváig megjelentek. Használatát megkönnyíti az e kötetben levő, de az egész műre vonatkozó terjedelmes (53 lapon kéthasábos petit sort elfoglaló) betűsoros tárgymutató.

Beszerezését a közoktatásügyi miniszterium 1898. évi aug. 17-én 57,109 sz. a. kelt rendeletével meghagyta a népoktatásügyi intézetek vezetőinek és pedig azért, mert «a tanügyi közigazgatás gyors és egyöntetű menete érdekében feltétlenül szükséges, hogy az érdekelt hatóságok és tanintézetek vezetői és alkalmazottjai a reájuk vonatkozó összes törvényeket és rendeleteket ismerjék és azok szerint járjanak el.»

Azt, hogy a munka összeállítása gondos, kiállításra csinos talán mondanom sem kell. Megszerzését nemcsak a hatóságok és intézeteknek, hanem a népoktatásügy minden munkásának bátran lehet ajánlani.

Ezzel be is fejezhetném ismertetésemet, de a midőn a *tanítóképzésre* vonatkozó anyaghalmazt látom, meg nem állhatom, hogy fel ne vessem a kérdést: nem lehetne-e már, a harmincz év tapasztalatát felhasználva, tanítóképzőinket oly *egységes*, összefüggő, minden kétséget kizáró s hozzá *következettel* szervezettel ellátni?

Ne várja tőlem senki, hogy én legfelsőbb hatóságunk rendeleteit itt sorba a kritika tárgyává tegyem. Legfelsőbb hatóságunk iránt érzett

köteles tisztelet azonban azt parancsolja, hogy különösen most, midőn szervezeti ügyeink rendezése amúgy is célba vétetett, ne feledkezzem el azokról a rendelkezésekről, a melyek a *gyakorlati életben* egészen más hatást szültek, mint a mit tőlük magunk vártunk és talán közoktatásügyi kormányunk is várt.

Nem mondok újságot azzal, a midőn állítom, hogy tanítóképzésünk ügyében kiadott rendeletek nélkülözik igen sok esetben az egyöntetűséget. Ezt előttem már más is állította éppen e lapok hasábjain is¹; de sok esetben hiányát érezzük a következetességnek is. Elhallgatom azokat a rendeleteket, a mik egyszer azt mondják, hogy a növendékek számát korlátozni, mások meg szaporítani kell; mert hiszen jól tudjuk azt, hogy a tanítónövendékek számának növelése vagy csökkentése első sorban pénzkérdés. A hol sok a foka, akad rá eszkimó is, ha egyik évben nem, akkor a másokban. De hogy az egyöntetűség és a következetesség más ügyben sem mindig van meg, arra nézve csupán két dolgot említek fel.

A növendékek *felvétele* ma, legalább a gyakorlatban, az igazgatótanács joga. A tanári kar annyiszor köteles felvételi-vizsgálatot tartani, a hányszor az igazgató-tanács kívánja. Az osztályvizsgálatokon szervezetünk 33. §-a értelmében a növendékek *felsőbb osztályba való bocsájtása felett ítélt*, de már a magánvizsgálatokhoz *semmi köze*, a képesítő vizsgálatokon pedig se napidíja, se *szavazati joga nincsen*. Eleget s elegen írtak már az igazgató-tanácsokról. Nekem sohase volt egyetlen tanácsossal se bajom; de azt gondolom: vagy illesse meg azt a tanácsost a tanulmányi ügyekben való ítéltés joga, vagy nem. Mert ha helyesnek tartjuk az egyik esetben, helyesnek kell tartanunk a másodikban is. Ha célirányos az egyik esetben, hogy a tanulmányi ügy «kizárólag szakférfiak ítélete alá essék» (1892. évi 12,152. sz. r. d) pontja), célirányos az a másokban is.

Beszélhetnék a különböző *vizsgálatok idejének* megállapításáról is s láthatnók, hogy a mennyi van, annyiféle egyén vagy testület határozza meg. A felvételi vizsgálat napját pl. az *igazgatóság* határozza meg s bár az 1896. évi 10,696. sz. a. kelt rendelet szerint «kivánatos, hogy lehetőleg már a pályázati hirdetésben» benne legyen a vizsgálat ideje, de azért a pályázati hirdetésről való gondoskodás az igazgató-tanács illetőleg a *tanfelügyelő* kötelessége. A folyamodók egy része kérvényét a *tanfelügyelőhöz* küldi, ki azokat vagy magánál tartja a pályázati határidő lejáratáig, vagy esetleg átteszi esetről-esetre a képzőintézet igazgatóságához. Az utóbbi esetben szaporodik a tanfelügyelők irodai munkája, az előbbiben pedig megeshetik, hogy a folyamodó IV. osztálybeli bizonyítványa hamarabb beérkezik a képző-intézet igazgatóságához, mint kérvénye; de azért akár így, akár amúgy történjék, a folyamodók minősítvényi táblázatát elkészíteni az *igazgatóság* kötelessége. Bár a felvételi vizsgálaton az igazgató-tanácsot a vizsgáló-bizottságban az intézet igazgatóján kívül csupán egy tag képviseli (ha ugyan képviseli!), azért az igazgató és a tanári testület csak «jelentést» tesz a

¹ «M. Tanítóképző» 1895. 31 lap.

felvételre jelentkezett növendékekről, a segélyre való ajánlás a «Szervezet» 26. §. d) pontja ellenére, egyedül az igazgató-tanács dolga, akár volt jelen a felvételi vizsgálaton, akár nem; akár volt jelen a felvételi vizsgálaton, akár nem; akár átvizsgálta az okmányokat, akár nem. Nagyobb lenne az egyöntetőség, egyszerűbb s méltányosabb az eljárás, ha a tanfelügyelő és igazgató-tanácsnak a pályázat kihirdetésével semmi dolga nem volna s hatásköre csak ott kezdődne, a midőn a vizsgáló-bizottságnak a felvételre és segélyezésre vonatkozó javaslatát átvizsgálja s esetleges észrevételeivel a közoktatásügyi kormányhoz felterjeszti. Ha azonban a felvétel koronája: a segélyezésre való ajánlás nem a vizsgáló-bizottság, hanem az igazgató-tanács *joga*, ezt csak akkor gyakorolhatja lelkiismeretesen, ha a folyamodványokat tüzetesen ő vizsgálja át és a felvételi vizsgálatokon testületileg jelen van.

Ha tehát más bajunk nem volna, mint az, hogy az állami tanítóképzők felállítása óta kiadott rendeletek között nincs meg a kellő összhangzat, akkor is azt kellene kérni egyesületünknek, hogy *a tanítóképző-intézetek szervezetét úgy dolgoztassa át a közoktatásügyi kormány, hogy rendelkezéseiben egyöntetőség legyen.*

De van más bajunk is, a melyek közül jelen alkalommal egyet-mást felemlíték.

Kezdem a *felvételnél*. A felvételtől a «M. Tanítóképző»-ben többször volt szó. Nem ismétlem az ott elmondottakat s mégis marad elég dolog a felemlítésre. A felveendő növendékek *életkorát* a népoktatási törvény alapján a szervezet 2. §-a és az 1879. évi 24,510. sz. a. kelt rendelet határozza meg. Mennyiben felel meg az életkorról való rendelkezés a mai körülményeknek azt f. évi közgyűlésünkön eléggé kifejezést nyert. Ha a jelentkező életkora nincs meg, korengedélyért folya-modhatnak. A korengedély megadásánál az illető kérvényét leküldik véleményes jelentés tétel céljából a képző igazgatóságához. Ez a gyakorlat talán helyes is volna; csak az a baj, hogy az igazgató csak a legkritkább esetben ismeri személyesen a jelentkezőt s így fejlettségére vonatkozólag legfeljebb az orvosi bizonyítvány alapján mondhat véleményt. Mennyire bízik meg rendeleteinek értelmében e «tishti orvosi bizonyítványok»-ban maga a kormány is, mutatja az is, hogy a felvételi vizsgálatra meghívott növendékeket az intézet orvosa a felvételi vizsgálat megkezdése előtt megvizsgálja a célból: valók-e a tishti orvosi bizonyítvány adatai? Kérdés, tud-e az intézet igazgatója, vagy akár a tanfelügyelő meggyőződése alapján ily körülmények között a korengedélyre nézve véleményes jelentést adni vagy sem?

Ezzel az intézeti *orvosi felülvizsgálással* is baj van a férfi tanítóképző-intézetekben. A kiknek nincs meg a törvény és rendeletekben meghatározott előképzettségök, azokat az intézeti orvos igenis megvizsgálhatja a *kellő időben*, de a kiknek előtanulmányuk megvan, tehát felvételi vizsgálatot nem kell tenniök, azok bizony e felülvizsgálatért nem jönnek el a harmadik s negyedik vármegyéből. Felülvizsgálja őket az intézet orvosa a tanév elején, tehát akkor, a midőn a közoktatásügyi kormány nemcsak megengedte az illető felvételét, hanem esetleg segélyben is részesítette. Mit tegyen az intézet orvosa, ha a megvizsgált

növendék teszem fel szervi bajban szenved? Járhat-e az illető addig előadásra, élvezheti-e az állami segílyt, míg ügye a közoktatásügyi miniszteriumtól visszaérkezik? S ha az intézeti orvos nézete döntő leend, még akkor is kérdés, mi történjék azzal a segílylyel, a miben a közoktatási kormány *öt* részesítette? Könnyű rámondani: másnak adjuk, csak hogy az 1893. évi 53,614. sz. a. kelt rendelet értelmében a köztartásba felvett fizetéses növendékek évközben utólagos kedvezményekre nem számíthatnak.

A folyamodók iskolai bizonyítványai *bélyegmentesek*, de már a tanítóképző-intézeti bizonyítványok az 1892. évi 12,194. sz. a. kelt rendelet értelmében *bélyegkötelesek*. Pedig ezeket a bizonyítványokat is csupán arra használja a legtöbb tanítónövendék, hogy a felsőbb osztályba való felvételért, vagy esetleg a képesítő-vizsgálat megengedéséért folyamodjék.

Az 1879. évi 15,717. sz. a. kelt rendelet meghagyja, hogy «az igazgató-tanácsok a *felvételnél nagyobb szigorral* járjanak el s ezután csakis oly növendékeket vegyenek fel, a kik kellő előképzettséggel bírnak a tanítóképző tanfolyam sikeres folytatására.» A *tanítónőképző-intézetek* felvételi vizsgálatainak módozatait, tehát a szigor mértékét megállapítja az 1896. évi 10,696. sz. a. kelt rendelet, míg a *tanítóképző-intézetekről* nem gondoskodik. Itt a szaktanárnak jóformán szabad kezét enged. Mire való ez a kétféle mérték? Vagy talán ne is tartunk már a férfi tanítóképző-intézetekben felvételi vizsgálatot? Erre vagy a hajlandóság a tanítóképző-intézetekben is. Talán azért, mert emberi tulajdonságunknál fogva a rosszra mindig tovább emlékezünk, mint a jóra. Elfeledjük, hogy felvételi vizsgálatot tett tanítványaink közül is váltak már jó tanulók s a IV. s több osztályt végezettek között pedig szintén akadtak gyengék, hanyagok s mindenféle zsírral kikentek. Mindenesetre érdekes volna egy olyan statisztikai kimutatás, a melyből látni lehetne: a különböző előképességgel bíró tanulók milyen különböző eredménnyel végeztek be a tanítóképző-intézet évfolyamait s mikép feleltek meg a kívánalmaknak a képesítő vizsgálaton? E statisztikai kimutatás azt is megmondaná, kívánatos-e a magyar tanítóképzés érdekében, hogy a felvételi vizsgálat továbbra is fentartassék, vagy sem? *Ha* ebből azt látnók: még ezidő szerint *kívánatos*, hogy ne csak azok vétessenek fel, a kik a közép- vagy polgári iskola IV. osztályát elvégezték, akkor *óhajtható*, hogy a *felvételi vizsgálat a férfi- és nőtanítóképzőkben egyenlő elv és módozatok mellett történjék*.

Néhány adatot lehetne arra is felhozni, hogy a felvételi vizsgálat *ideje* a gyakorlatban nem vált be célravezetőnek. Én csak egyet említek. Mióta az újabb rendelet életbe lépett, gyakran ki vagyunk annak téve, hogy nem egyszer, de *kétszer*, sőt *háromszor is kell felvételi vizsgálatot tartanunk* egy évben. Ennek oka jó részben abban rejlik, mert a IV. osztályt végző tanulók az év végéig abban a remény-ségben vannak, hogy elégtelen osztályzat nélkül befejezik az évet. Tudjuk, hogy a középiskolai tanulók közül nem mindig a legjobb tanulók folyamodnak a képzőintézetbe való felvételért s így bizony megemesik, hogy egyik-másik tanuló egy-egy tantárgyból elégtelen ér-

demjegyet kap s így vagy az elégtelen osztályzatot kell neki kijavítania, vagy felvételi vizsgálatra kell állnia. A javító-vizsgálaton felel esetleg egy tantárgyból s van a készülésre két hónapja; a felvételi vizsgálaton felelni kellene négy tantárgyból s esetleg oly anyagból, a melyet az utolsó évben nem is tanult s készülhet rá egy, legfeljebb két hétig. Nagyon természetes, hogy akad olyan, ki inkább a javító-vizsgálatra szánja el magát s e körülményt bejelenti a képzőintézet igazgatójának. Az igazgató-tanács az igazgató jelentése alapján az illetőt felvételre s esetleg segélyre is ajánlja, mert az egy elégtelen osztályzatot leszámítva, elég tisztességes bizonyítványa van. A közoktatási kormány az igazgató-tanács javaslatát jóváhagyja s a szülők értesíttetnek az eredményről. Igen ám, de a folyamodó a javító-vizsgálatot nem tudta letenni. Mit tegyen most az igazgató-tanács? Van olyan hely, hol hallgat a *szív* szavára s meghagyja a tanári testületnek: vegye fel a folyamodótól a felvételi vizsgálatot. Aztán ott vannak az *elkészve jelentkezők!* A miniszteri rendelet azt is mondja: igyekezzenek azon a tanácsok, hogy a képzőintézet minél népesebb legyen s erre támaszkodva, ha még hely van, ezeknek a kérését is meghallgatja az igazgató-tanács.

Szervezetünk 29. §-a értelmében az igazgató-tanács évenként három rendes gyűlést tart: a szorgalomidő kezdetén, közepén és végén. E három rendes gyűlés ma már ép a felvételi vizsgálat miatt nem elegendő. Eddig az volt a szokás, hogy a tanácsstagjai év végén megjelentek az osztályvizsgálatokon s utána megtartották a tanács-ülést s ott maradtak a tanítóképesítő vizsgálaton is. A felvételi vizsgálatok azonban június 30 tól július 10-ig terjedő időközben tartatnak meg. Ha tehát a tanács a felvételi vizsgálat eredményét is figyelembe véve akar javaslatot tenni arra nézve, kik részesítendők állami segélyben: akkor ez ajánlás ügyében még egyszer össze kell jönniök és ezzel az új üléssel az *államkincstár kiadása* növekedik.

Baj van a *más intézetből átlépő tanulókkal* is. Egyik az, hogy ezek átlépési szándékukat rendes esetekben már csak az év bezárása s így az illető osztályok részére már a segélyre való ajánlás után tudathatják az igazgatósággal. A szervezet 6. §-a értelmében az ilyenek csak annak a képzőintézetnek igazgatóságától nyert elbocsájtó bizonyítványa alapján vehető, a melyben tanultak. Egyik rendeletben megvan, (de én e gyűjteményben nem látom), hogy nagyobb ösztöndíjban nem részesíthető az illető, mint a mekkorát az előző évben élvezett. Néha megtörténhetik, hogy ezt az «elbocsájtó bizonyítvány»-t hosszabb időn át nem kaphatja meg s így még a felvételi vizsgálatra következő igazgató-tanácsi ülésen sem tárgyalható le kérvénye tökéletesen s elmarad a szeptemberi ülésre. Ha a segélyt megérdemli, onnan kell javaslatba hozni a segélyadást — ha van miből s ha nincs, kérni kell részére az utalványozást, vagy, a mi egyre megy, a köztartási, illetőleg ösztöndíj felemelését. A másik baj meg ott van, hogy sem a szervezet, sem miniszteri rendelet nem intézkedik arról, hogy annak a tanítóképzőintézetnek igazgatója, a hová a tanítónövendék át akar lépni, szerezzen információt a növendék felől annak az intézetnek igazgatójától, a melyben tanult. Ilyen információ nélkül egyetlen növendéket sem tanácsos

felvenni. Megtörténhetik, a mi egyszer már meg is történt, hogy a képzőintézeti bizonyítvány és az elbocsájtó is — hamisított.

Azt, hogy a «Szervezet» idejét multa s megérett a revízióra, semmi sem bizonyítja jobban, mint a mit a XXII. miniszteri jelentésben olvassunk: «A tanterv elkészülte után revízió alá fogom vététni a tanítóképző-intézetek igazgatásáról szóló, részben már *elavult*, részben *hiányos* szabályzatot, mire nézve a vezetésem alatt álló miniszteriumban az *előmunkálatok már folyamatban vannak.*»

Tanterv-reviziónk ügye azonban, úgy látszik, szerencsésen elposványosodott. Nap-nap után s évről-évre hiába várjuk életbe léptetését. Ennek a cunctatori munkának a hatását már is érzik képzőintézeteink. A közoktatásügyi kormány nemcsak ennek az «elavult» «hiányos» szabályzatnak a revízióját tette a tanterv életbeléptetése után kilátásba, de belátva azt, hogy a tankönyvek dolgában *jogos* panaszaink vannak, megígérte azt is, hogy «a tanítóképzőintézetek különleges céljainak *megfelelő tankönyveket*» irat és adat ki. Ismeretes az is, hogy a pályázatokat kiírták, s az is, mi lett a pályázatok eredménye? És ma — a tankönyvek dolgában sokkal rosszabbul állunk, mint mikor ez a rendelet kelt. Megmondom azt is: miért?

A kiadók egy része csakhamar átalakíttatta az «új tanterv» szerint a már meglevő s talán évek óta használt speciális tanítóképző-intézeti tankönyveinket. A közoktatásügyi tanács nem véve figyelembe «Utasítás»-a 6. §-nak *b*) pontját, bár e tankönyvek érvényben levő tantervünknek nem felelnek meg, mert nemcsak beosztásuk, de tartalmuk is eltér a mai tanterv kívánalmaitól, mondom a közoktatásügyi-tanács mégis engedélyezésre ajánlotta e könyveket is. A tanári testületek pedig abban a reményben, hogy az új tanterv majd csak életbe lép s figyelembe véve a tankönyvek változtatására kiadott rendeleteket is, tovább használták s használják az így átdolgozott s a mai tantervnek éppen nem megfelelő tankönyveket. Ennek következtében ma úgy vagyunk, hogy a mely tantárgynál nagyobb eltérés van a «régi» és «új» tanterv között, annál sokkal több bajunk van a saját intézeteinkre engedélyezett tankönyvekkel, mintha középiskolai tankönyveket használnánk. Ha az érvényben levő tantervhez alkalmazkodunk s a már megszokott s esetleg évek hosszú során kipróbált tanmenetünket követjük, majd ide, majd amoda kell ugranunk, éppen a mi speciális céljainkra szánt tankönyvekben. Egyik-másiknál beteljesült az Írás szava: «az elsők utolsókká s az utolsók elsőkké» lettenek!

Így állván a dolgok, azt hiszem, nem csalódom, a midőn kimondom: általános az óhaj, hogy e bizonytalan állapotnak minél előbb vége szakadjon s az *új tanterv ügye akár jobbra, akár balra, de egyszer már eldüljön.* Ha pedig a közoktatásügyi kormány szélesebb látóköre folytán úgy van meggyőződve, hogy az új tantervet a közeljövőben életbe léptetni nem lehet, akkor kérjük meg, figyelmeztesse a közoktatásügyi tanácsot «Utasítás»-a 6. §-a *b*) pontjának *pontos* betartására.

Sok félreértésnek elejét vehetnők, ha a szervezet 22. §-ában megígért, de eddig még hátralevő «külön utasítás» az *intézeti orvosok* ré-

szére kiadatnék, mert az intézeti orvosnak igen fontos teendői vannak, hogy többet ne említsek, a mulasztott órák igazolása, a köztartás és a növendékek lakásainak egészségügyi szempontból való megvizsgálása körül. Ezzel összefügg az a kérdés is: hány órát *mulasztat* a képző-intézeti növendék *igazolatlanul*? A szervezet 13. §-ának a) pontja feyelmi eljárás alá esőnek tartja «a tanórák elmulasztását», tehát az igazolatlan mulasztásokat; de arra nézve, mit csináljon az igazgató, vagy a tanári kar a konok mulasztóval, a szervezet nem ad utasítást. Talán ezzel is végig menjen fokról-fokra a 14. §-ban megállapított «büntetés neme»-ken? A ki úgy gondolkodik, igenis, így kell tenni: azt arra kérem, gondoljon vissza a *saját* tanulókorára. Nem hosszabította volna-e meg egy-egy kedves szűnidejét 10—14 nappal, ha tudja, hogy ezért az ártatlan «intés»-en kívül bizony a haja szala sem görbül meg? Mainapság is akadhat ilyen tanuló s talán nem is egy és vagy a büntetés «foka»-it nem tartjuk meg, vagy neveltségessé teszszük egész büntetésünket. Teljesen helyeselem a tanárok szabadsága ügyében kiadott rendeletet (1895. 56,100.) de míg a tanár már 8 napi távozásra a tanfelügyelőtől kaphat engedélyt, addig a tanuló még akkor is, ha a könnyen megszerezhető orvosi bizonyítványhoz nem folyamodik is, okkal-móddal akár 3—4 héttel tovább «élvezheti» szűnidejét. Ezzel kapcsolatban még arra is gondolnunk kell, hogy olyan helyekről is vannak növendékeink, hol orvos a községben egyáltalán nincs. Ha már most a növendék betegségét hozza fel okul, de betegsége oly természetű volt, hogy a szülők orvosi segínyt nem vették igénybe, kérdés, ki bizonyítsa azt, hogy a növendék *valóban* beteg volt?

Tapasztalásból tudom, hogy az igazgatók és tanári testületek megtalálhatják a célra vezető eszközt, de benne az a baj, hogy esetleg az egyik intézetben más mértékkel mérnek, mint a másikban. Ezért kell azt óhajtanunk, hogy a szervezet e kérdésre is kiterjesszkedjék.

Beszélnem kellene még az igazgató, tanári testületek és tanárok jogainak és kötelességeinek szabályozásáról. Megvallom, ez szervezeti kérdéseinknek a legkényesebb része. Az emberek nagyon szeretik a lokalizációt s ha egyikünk vagy másikunk valami óhajtasát nyilvánítja, azonnal azt találgatják: ugyan micsoda baj is lehet ebben vagy amabban az intézetben? Ha intézeteink igazgatói és tanári testületei egyénenként és összesen oly emberek volnának, a kik a kötelességteljesítés s erkölcsi érzék terén a tanítónövendéknek egyénenként is példányképül szolgálhatnának, s e mellett krisztusi szeretet lakoznék közöttünk, akkor a ma érvényben levő szabályzatnak ép erre vonatkozó részével ellehetnének akát ezer esztendeig s egyszerűen azért, mert nem volna rá szükségünk. De emberek vagyunk s esetleg talán olyanok, ki többet kutatjuk azt, mi a jogunk, mint mi a kötelességünk. Felettes hatóságaink közül sem mindenik helyezkedik *Zedlitz* állaspontjára: «Nem azok a legjobb tanítók, a kiknek mindenre csak egy feleletük van: «oh igen, a mint méltóztatik parancsolni!» Magunk pedig nem mindig gondolunk a közmondásra: «Jobb a sovány békeség a kövér perlekedésnél.» Ezért érezzük a szükségét annak, hogy e részben is történjék intézkedés. Sok dolog vár e kérdés keretében a megoldásra, a melyek részlezése

időt s helyet kíván. Én csak egyet említek: az «osztályfőnökség»-et, a melynek nyoma sincs szervezetünkben, míg a miniszteri rendeletre kiadott bizonyítványmintákon ott találjuk. Most már kérdés: ki írja alá a bizonyítványokat az összes tanárok vagy csak az «osztályfőnök»? S a hol az nincs? Az is jellemző, hogy a bizonyítványok *aláírásáról* a mai szervezet nem intézkedik. A 22. §. *k*) pontjában van arról szó, hogy az «elbocsátó bizonyítvány»-t a tanárok is elérjék. A gyakorlatban az elbocsátó bizonyítvány alatt azonban azt értjük, melyről a 6. §-ban van szó, mely nélkül egy növendék sem vehető fel más tanítóképző-intézetbe. Ennek az aláírása a tanárokkal felesleges. Az sincs benne a szervezetben: ki *írja meg* vagy ha úgytetszik, ki állítja ki a bizonyítványokat? Én eddig két gyakorlatot láttam. Egyik helyen megírásukról az osztályfőnök, a másik helyen meg a segédtanár «gondoskodott». Csakhogy ez a «gondoskodás» is kétféle: vagy megírja maga, vagy megíratja egyik-másik tanítónövendékkal. Én az utóbbi eljárást, pedig sokaig «gondoskodtam» a bizonyítványok kiállításáról, soha helyesen nem tartottam.

Ha már a bizonyítványoknál vagyunk, említsük fel azt is, hogy az *anyakönyvek* mintái *nem egyeznek meg* sem a *rendeletekkel*, sem a *bizonyítványokkal*. Az 1874. évi 26,363. sz. rendelet értelmében az ének-és zenéből a rendelet 14. §-a értelmében három osztályzatot kellene adni: az *elméletből*, *hangszerből* és *énekből*. Ezt a rendeletet mai napig sem vonták vissza, de bajosan hiszem, hogy valaki látott volna olyan anyakönyvet vagy bizonyítványlapot, a melyekben a három osztályzatnak külön meglett volna a helye. Mi lett az eredménye? Ma már talán sehol sem adnak az ének és zenéből három osztályzatot. Egyik rendelet megkívánja azt, hogy a tanítóképesítő vizsgálatot tevők anyakönyvébe bevezetessék: *ki állította ki* az illető részére *az orvosi bizonyítványt*? E rovat kitöltése könnyű, de csak azoknál, a kik más intézetben vagy pedig magánuton végezték a képzőintézet osztályait, de nehéz a saját növendékeinknél, mert a «felvételi napló»-ban hiába keresünk ilyen rovatot. A tanképesítő vizsgálatok rubrika dús anyakönyve szerint a szám- és mérésstanból egyeztetni kell az osztályzatokat, az első kiadású oklevelekben csak *egy* osztályzat volt a mennyiségtanból. Ha valaki az egyik tárgyból elégtelen osztályzatot kapott, kijavíthatta a másikkal, de már az oklevelek második szállítmányában *két* külön osztályzat van s így az anyakönyv- és oklevél-minta már itt sem egyezik egymással.

A tanítóképesítő vizsgálatra vonatkozó «Szabályzat»-nak is vannak oly intézkedései, a melyek rászolgálnak a revízióra. Először is azon kezdem, *nem méltányos* az az eljárás, hogy a tanítói oklevélbe az illető jelöltnek az *erkölcsi magaviseletből* nyert osztályzatát át kell írni. Megtörténhetik ugyanis, hogy valamely növendék három éven át kifogástalanul viseli magát, de a IV. évfolyamon valami ifjúkori meggondatlanságot követ el. Megbüntetjük érte az év folyamán, kifejezzük azt a magaviseletből adott osztályzatnál s ez nem elég, meg *kell* őt bélyegeznünk *egész* életére. Nem sok ez a büntetésből? Aztán azt is tudjuk: van olyan növendék, a kivel az iskolában semmi bajunk nincs s szállás-

adó gazdája pedig nem győz rá eleget panaszkodni. Nagyon kétes az az osztályzat, a mit a növendék magaviseletéből ez idő szerint képesek vagyunk adni. Megtörténhetik, hogy a kit mi «törvényszerű»-nek minőtettünk a oklevélben, az életben jóra valóbb ember lesz, mint «példás» növendékünk bármelyike. Nincs annak a «magaviselet»-nek semmi helye az «oklevél»-ben!

A vizsgálati szabályzat 11. §-ának b) pontja nincs összhangzásban a tantervben körülírt céllal. Ennek az egyeztetése is kívánatos.

Nem rendelkezik a szabályzat arról sem, mi történjék azzal a jelölttel, a kinek a dolgozatán a szaktanár az írásbeli vizsgálatok *be-fejezése után*, a dolgozatok átvizsgálása közben veszi észre, hogy dolgozatát részben vagy egészben a máséről írta le. Vannak, a kik azt mondják: elég, ha ebből a tárgyból a szóbeli vizsgálaton alaposan megvizsgáljuk, míg mások azt tartják, hogy igazság szerint ezekre is a vizsgálat folytatásától való eltiltást kell alkalmazni.

A szabályzat kibocsájtásának egyik célja az is volt, hogy a vizsgálat a jelöltekre nézve kevésbé legyen fárasztó. A ki meggondolja, hogy van olyan félnap, a midőn az írásbeli vizsgálaton 4 óra alatt *három dolgozatot* kell elkészíteni, elképzelheti azt is, hogy ez alkalommal a vizsgálatot tevő jobban kimerül, mint a midőn három tantárgyból kell neki szóbelileg felelni. Úgy tudom, hogy a budapesti II. ker. tanító-nőképző-intézetben a természettudományokból és a háztartástanból két külön napon tartják a vizsgálatokat. Erre a tapasztalat folytán annyival nagyobb szükség volna a többi tanítóképző-intézeteknél is, mert pl. a férfi tanítóképző-intézetekből a gazdasági tételek kidolgozásait külön fel kell a földművelésügyi miniszteriumhoz terjeszteni. Ha ezt a tételt, mind rendesen történni szokott, utoljára dolgozza ki a jelölt, akkor a dolgozaton a kifáradást és sokszor a kimerülést is nagyon észre lehet venni. Ha célirányosan akarnánk eljárni, akkor a 3 kérdés megfejtésére három különböző napot kellene kijelölni. Ezért a kérdések lehetnének apróbbak s a benyújtásra kiszabott határidő rövidebb.

A természettudományokra vonatkozólag a könnyítést diák-furfanggal maguk a növendékek kieszelték már. Tudják, hogy a természetrajzra feladott tételek között lesz mind állattani, mind növénytani, mind pedig ásványtani tétel (? Szerk.), nem is készülnek hát valamennyire, hanem csak vagy egyik, vagy másik részre. Hasonlóképp járnak el a természet- és vegytannál is. Ez igaz, hogy könnyítés, de bizonyynyal nem olyan, a mit a szabályzat életbe léptetésétől maga a közoktatási kormány várt.

Azt hiszem, eddig felsorolt adataim alapján is felelhetek már fentebb felvetett kérdéseimre: igenis, érkezett már annak ideje, hogy ez a közoktatásügyi kormány által «elavult»-nak, «hiányosnak»-nak nyilvánított szervezet *minél előbb* egy egységes, összefüggő s következetes szabályrendelettel cseréltessék fel.

E munkálatnál is igen jól fel lehet használni a Lévai-Morlin-Szupán-féle gyűjteménynek nemcsak a tanítóképzésre, hanem egyebekre vonatkozó részét is.

(Csurgó.)

Pethes János.

A tanítóképzésről és tanítóképző-intézetekről.

— Az 1897--98. évi tanítóképző-intézeti értesítők ismertetése. —

II.

A sárospataki állami tanítóképezde (XIII-ik) értesítője az 1895/6., 1896/7., 1897/8. tanévről.

Összeállította *Dezső Lajos* tanítóképző-intézeti igazgató.

Az értesítő I. része a tananyag *módszeres* feldolgozásának tervezetét ismerteti az 1897/98-ik tanévben.

I. fejezet. **Vallásoktatás:** a) ev. ref. b) róm. kath. c) g. kath. d) izraelita. Minden felekezetenélki van jelölve az általános cél, majd osztályonként a tanítás célja, eszközei, ideje, tanmenet, végül a tanítási eljárás.

II. fejezet. **Nevelés-tudományok:** a) *Elmélet.* 1. *Test- és egészségtan. Tanczél. Taneszközök;* ezen tétel alatt találjuk a kézi könyv címét, a rendelkezésre álló szemléltetési eszközök, képek, papirgyurmák, bonczani ábrák felsorolását. *Tanítási idő:* az I. oszt. heti 3 óra, az egész tanévben 105 óra. *Tananyag, tanmenet.* E tétel alatt találjuk, hogy a szaktanár a tananyagot 78 leczkére osztja be. Ime mutatoul: 1. Szerv, szervezet, emberi test alkotrészei. 2. Csont és porcrendszer, csontok összeköttetése. 3. Csontváz, fejcsontok . . . és így tovább. Végül ismétlés. *Tanítási eljárás:* a) Boncztani rész tárgyalásánál a *kézikönyv* illető részét *valamely növendék olvassa a könyvből*, mit a tanár szó- és tárgyi értelmezéssel kísér, a szemléltetési eszközök felhasználásával vagy kifejtő kérdésekkel. b) Felolvasás és megértés után ismétlési kérdések alkalmazásával s a tananyag főbb pontjainak felmondatása. c) Az így feldolgozott tananyag a következő órára begyakorlandó s azt 2—3 növendék folyékony beszédben felmondja. Egészségügyi szabályoknál a szemléltetés helyett közlő tanalak lép fel. Úgy az év alatti felmondás, valamint az év végén az ismétlés a szemléltetési eszközök használása mellett történik.

Így tanítják Sárospatakon a test- és egészségtant. A közlöttek alapján ismerhetjük a tanczélt, a taneszközöket, a tanítási időt, a tananyagot, tanmenetet és tanítási eljárást, vagyis szerintem azt, hogy miként telik el egy-egy tanítási óra; *de módszeres feldolgozást*, bár mennyire keresem is, nem találok.

A tanítási eljárás, szerény véleményem szerint, nem mindenben helyes. Ez az eljárás nem más, mint *olvasmánykezelés*, a növendék olvassa a könyvből az anyagot, mit a tanár szó és tárgyi értelmezéssel kísér. Ezt követi felolvasás s megértés után a tananyag főbb pontjainak felmondatása. Tudjuk, tapasztaljuk, hogy a képzőintézetbe lépő tanulókat először tanulni kell tanítani. Célunk az, hogy növendékeink a «magolás»-ról leszokjanak, e helyett tanuljanak meg figyelni, alapos szemlélés alapján értékes ismereteket szerezni, ennek alapján gondolkodni, értelmesen felelni. A fenti eljárás az első lépés a cél felé, mintegy

a lajtorja 1—2—3-ik foka, de aztán ne tovább; mert könnyen ránk foghatják, hogy a kényelmes módszer hívei vagyunk. Sem magyarázat, sem felelés alatt ne türjük meg a könyvet a növendék előtt; követeljük meg, hogy a magyarázó tanárral s a felelő növendékekkel együtt gondolkozzék. A könyv a feleltetés alatt olyan csiklandós jószág, mint a zsemlye az éhes zsebében, ha már nem eheti meg, legalább a kezét dugja a zsebébe, hadd érezze jelenlétét annak a tárgynak, mely felé gondolatai kalandoznak. Szóval: a könyv a figyelem kerékkötője. Így a «szurkoló» tanuló is figyelés helyett bujja a könyvet, sőt köztudomású az is, hogy a felelő szeme is szívesen elkalandozik a nyitott könyv felé. Mire való egész éven át a felolvasás? A tanár a betanítandó leczkét elmagyarázza, megvilágosítja a szemléltetési eszközök segélyével. Azután kérdéseivel meggyőződést szerez, megértették-e a növendékek az anyagot. A tanító legyen az érdeklődés központja világos, tiszta figyelmet lekötő magyarázataival, nem pedig a könyv.

2. **Lélektan.** *Tancsél.* *Tanesszközök:* dr. Emericzy «Tapasztalati Lélektan» pótolva kézirattal. *Tanidő* a II. osztályban heti 3 óra az év első harmadában: 46 lecke. *Tanítási eljárás:* a) a gyakorlati életből, vagy a növendékek irodalmi tájékozottságához képest a népies remekírók műveiből, esetleg népmeséből merített példák, mint *tünemények* alapján (inductive) rávezetés a lelki élet *törvényeire*, hivatkozva (hol erre a kellő élettani tájékozottság nem hiányzik) az élettani alapra, *mint okra*; b) Az így nyert tárgyi értelmezés után következik a *kézi könyv*, (kézirát) *illető részének egy növendék által való felolvasása* a szükséges szóértelmezésekkel, az emlékezet számára szolgáló szók (mondatok) aláhuzásával; c) ismétlő kérdések alapján rövid összefoglaltatás; d) következő órára való begyakorlás odahaza; e) következő órán szabad, folyékony felmondás, esetleg vizsgálati kérdésekkel kísérlve.

Megboldogult dr. Emericzy Gézának tanítványa voltam. Elmondhatom, nem ösmertem még eddig tanítót, a ki annyira le tudta volna kötni növendékei figyelmét magyarázatával, mint Emericzy. Hogy így fejezhessem ki magam: mindannyi szem-fül voltunk. A fent jelzett módon indult Emericzy is, különben a lélektana is olyan; az életből, a tapasztalatból hozta fel példáit, rávezetett a tüneményről a törvényre; de úgy vezette a dolgot, hogy mi magunk vontuk le a törvényt a mi saját szavainkkal, mit az «öreg» olyan csinosra tudott javítani, hogy öröm volt az elért eredmény mindannyiunknak. Nagy ritkán esett meg, hogy a tankönyvből is felolvastatta volna az illető részt, még most is meg van tankönyvem, nem találom, hogy abban az emlékezet számára külön kiválogattuk s aláhuzogattuk volna az egyes szókat (!) (mondatokat.) Szerette a megboldogult az értelmes, szabad s folyékony lecke-felmondást, de megkivánta, hogy lehetőleg a könyv szavaival éljünk; nem szerette a pongyola feleletet, a jó tankönyv nem olvasókönyv, hanem arra való, hogy ne csak egyes szavait (mondatait) emlézzük be, de abból tanuljunk. Annak a II. oszt. növendéknek nincs s nem is lehet akkora szóbősége, hogy a lélektan kézi könyvét főleg olvasókönyvnek tekintse, csak egyes szavait (mondatait) tanulja meg, s maga alkossa meg a helyes kifejezéseket. A «magolást» Emericzy kegyetlenül irtotta;

de összetakolt, hányt-vetett, pongyola feleletet sem tűrt; pedig ha a kézikönyvet olvasószámba vesszük csupán, ily feleleteket ki nem kerülhetünk.

3. Oktatástan és módszertan: II. osztály. Kijelöli a *célt*, a *tanczél*. *Taneshközők*: Gyertyánffy-Kiss Áron: «Népiskolai módszertan», kézirat és a növendékek által készített gyakorló-isk. tüzetek. *Tanidő*: heti 3 lecke, II-ik harmad összesen 44 lecke. *Tananyag, tanmenet*: 1. Oktatás, oktatástan. 2. Természetszerűség. 3. Szemléltetés. 4. A tanítás elemei. 5. A tanítás fokozatos volta... és így tovább 44 lecke. végül censura. *Tanítási eljárás*: az oktatás- és módszertanhoz szükséges tárgyi értelmezéseket a gyakorló-iskolában készített gyakorló-iskolai jegyzeteknek a módszertan tanára által az elméleti órák végén (vagy helyettesített órákon) eszközölt elemzése alkalmával nyeri a növendékek. A kézi könyv kezelése abból áll: *a) Olvassa a növendék a kézi könyv illető részét*, a tanár ezt szó-értelmezéssel kíséri és aláhuzatja a vezérgondolatokat. *b) Ismétlési kérdésekre rövid egybefoglalás* a a növendékek által, *c) Következő órán szabad folyékony beszédben felmondás* 2—3 növendéssel. Ismét a kézi könyv olvasása. A tanár egész éven át nem tart egyetlen egyszer sem teljes egész összefüggő magyarázatot? A harmadik évharmad ismétlésre fordított; az utolsó héten censura tartatik. III. osztály. *Tanczél, taneshközők* (mint a II. o.) *tanidő*: heti 3 óra, okt.—decz. hónapokban összesen 36 óra. *Tananyag, tanmenet*: 1. a földrajz fogalma, a földrajzi oktatás feladata és fontossága. 2. a földrajzi oktatás története... és így tovább. 36 lecke. *Censura, Tanítási eljárás*: mint a II. osztályban.

4. Neveléstan. *Tanczél, Taneshköző*: dr. Kis Áron neveléstana, kézirat. *Tanidő*. III. oszt. heti 3 óra, II-ik évharmad (január-április) 45 óra. *Tananyag, tanmenet*: 1. a nevelés fogalma és tényezői. 2. a nevelés célja... és így tovább, 40 lecke. *Tanítási eljárás*: *a) Az előző osztályokban nyert test és lélektani ismeretek alapján az illető neveléstani szabály kérdve kifejtő tanalakkal való megvilágítása.* *b) Olvasás szóértelmezéssel* (a directív kérdések aláhuzásával). *c) Kérdésekkel rövid összefoglalás.* *d) Következő órán, mint előbb, felmondás.* (Szeptember hó a multévi tananyag ismétlésére fordított).

5. Neveléstörténet: *Tanczél, Taneshközők*: dr. Kis Áron «Nevelés és oktatás története» s a legjelesebb pedagógusok arcképei és művei. *Tanidő*: a IV. osztályban a heti 3 óra, szept.—decz. hónapok alatt összesen 50 óra. *Tananyag, tanmenet*: 1. A neveléstörténet fogalma, fontossága, irodalma. 2. A görögök nevelése. Spárta és Athén. 3. Socrates, Plátó, Aristoteles... így tovább 48 lecke. *Tanítási eljárás*: *a) A tanár előadása közben tárgy- és szó-értelmezést ad.* *b) A tartalom összefoglalása kérdések alapján.* *c) Felmondás, mint előbb.* Pedagógiai klasszikusok olvasása. A «Didactica Magna» és az «Emil» olvasása kötelező. *A növendékek az olvasott könyvekről rövid kivonatokat írnak, ezek alkalmadtán felolvastatnak.* (Utánzásra méltó eljárás.)

6. Tanodaisme: (sic!) (Iskolai szervezet.) *Tanczél, taneshközők*: a népoktatásra vonatkozó törvények, rendeletek, kézirat. Szabó Mihály-féle «A tanítók jogai és kötelességei» és «A népoktatási közigazgatás

kézi könyve» című könyvek. *Tanidő*: heti 3 lecke (jan.—márcz.) összesen 36 lecke. *Tananyag, tanmenet*: 1. Az iskola fogalma, fontossága; házi és iskolai nevelés. 2. A tanodaisme tárgyai, forrásai, felosztása. 3. Az iskola viszonya a család egyház és államhoz... stb. *Tanítási eljárás*: a) A tanár a tárgyalás alá kerülő törvényt vagy rendeletet előzetesen kiadja az osztálynak otthon leendő olvasásra. b) A tanórán kérdésekkel egybeállíttatja a törvény lényeges pontjait... c) Rövid összefoglalás. d) Felmondítás a jövő órán. e) *Anyakönyvek, naplók, óratervek* stb. készítése. Ápril—jun. hónapok az összes ped. tárgyak ismétlésére fordíttatnak.

Isk. látogatás A gyak.-iskolában szerzendő gyakorlat kétféle u. m.: a) látogatások a gyak.-isk. tanító mintatanításain, b) a tanítójelöltek próbatanításai és ezek bírálata. *Látogatás*. II. o. Tanczél. a) Alapvető szemléletek szerzése az ált. oktatásban és az u. n. előkészítő tantárgyak módszerének megértéséhez. b) Alak- és tartalomhú reprodukciók készítése a beszéd- és értelem-gyakorlat, írva-olvasás, nyelvtan, helyesírás, olvasás, szám- és mértan köréből. *Tanesszközök*: «Gyak. isk. füzetek», s a gyak. isk.-ban használt tan- és vezérkönyvek. *Tanidő*: hármascsoportokban, minden növendék két félhéten (első félhét, majd második félhét) — egy teljes héten — hospitál. *Tananyag, tanmenet*: az első sor-látogatáskor a beszéd- és értelem-gyakorlatból, írva-olvasásból és olvasásból, a második sor-látogatáskor az olvasás-, nyelvtan- és szám-tanból készít minden növendék 4—4, illetve (8—8) más-más tanítási másolatot. *Tanítási eljárás*: a nevelés tanára kijelöli az előző hét szombatján a hét első felére eső látogatokat, a gyak. isk. tanítója által kiadott tananyag-kimutatásból kijelöli, mely növendék, mely tanításról készít reprodukciót. A növendékek a gyak. iskolában jegyeznek *valamennyi* tanításról. Minden növendék részére kijelölt leczkét az igazgató útján a gyakorló-iskolai tanítónak adja be, ki azt felülbírálja s a módszertan tanárának adja át, ki a jobb dolgozatokat alkalomadtán felolvastatja, elemezteti, mindenikre rávezeteti az elemzés eredményét a következő szempontok szerint; a) tantárgy, b) tananyag, c) feltételezett előzmény, d) tanczél, e) külső tanmenet, f) belső tanmenet, g) tanalak, h) tanesszközök. III. o. A tanítási eljárás ugyanaz, mint a II. o.-ban, azzal a különbséggel, hogy a tanítás elemzését a növendékek teljesítik s azt, mint «tervezetet» a reprodukció elé írják. *A tananyag* a népiskola többi, előbb nem említett tárgyaira terjed ki. IV. o. Minden IV. o. növ. sor szerint *az összes óráközöket* a gyak. isk.-ban tölti; ez alapon egész éven át mintegy három hetet hospitál a gyakorló-iskolában. *Tananyag, tanmenet*: a növendékek a tanév elején a gyak.-isk. tanítóval résztvesznek a gyak.-isk. tanórarend elkészítésében, minden hét utolsó napján elkérik s leírják a gyak.-isk. tanítójától a köv. hét tananyagát. Időnkint megsemlélik a mulasztási napló s egyéb, anyakönyvek vezetését, megfigyelik a gyakorló-isk. tanító eljárását a növendékek óráközi tevélymezésében, játékra vezetésében stb. *Tanítási eljárás*: A sorban következő növendék a fél napi tanítás megkezdése előtt félórával, reggel $\frac{1}{2}$ 8-kor, d. u. $\frac{1}{2}$ 2-kor a gyak.-iskolába megyen s ott megfigyeli, miként tart rendet a tanító az érkező gyermekek közt, miként ellenőrzi

azok tisztaságát, ruháik, taneszközök elhelyezését stb. Ha a gyak.-isk. tanító akadályozva lenne, helyettesíti őt. A tanóra megkezdésekor a hospitáló a képzőintézeti órájára távozik, óravégzés után, óraközi időtartamra (6—8 percz) ismét hospitálni megy. Az utolsó óra bevégzésekor d. e. II-kor, d. u. 4-kor ismét a gyakorlóba megy, s a gyermekek rendbeszedésében, hazakisérésében segítkezik. Ez a tanítási eljárás sajátságos különlegesség! Ha a hospitáló helyzetét, kötelességét, saját órarendjét s tanulni való dolgait stb. . . hasonlítom össze, önkénytelenül az a kérdés tolul elém: van-e annak a szegény hospitáló IV ed éves növendéknek annyi ideje, hogy legalább egyszer jól tele szívhasssa a tüdejét levegővel? Tanítás előtt, után, óraközökben a gyak.-iskolában van, óra alatt a saját óráján kell jelen lennie. A tanár, tanító szükségét érzi az óraközi pihenésnek, felüdülésnek és jól is esik neki; az a növendék, a kinek még bele is kell pillantania a studiumába, szintén erősen rászorol s rászolgál arra a 10 percz pihenőre, szellemfrissítőre. És vajjon mennyi haszon háramlik a növendékre abból az óraközi 5—6 perces látogatásból? (Mert több nem lehet, még ha repül is az a növendék.) Nem sokkal természetesebb, ha az óraközi tanítás előtti s utáni teendőket már II-od s III-ad osztályos korában sajátítja el a növendék a hospitálás ideje alatt, mintsem IV-ed éves korában így lőt-fut, kipréd-kapkod? A ki sokat markol, keveset fog.

Gyakorlat. III. o. Az egész osztály hetenként egy órán gyakorolja magát a tanításban, minden órán két jelölt tart egy-egy próbatanítást; egy jelöltre 3—4 fellépés esik. *Tanítási eljárás:* a) A növendék két nappal fellépése előtt kapja tanítási tételét a szaktanártól, ki azt a gyak.-isk. tanítója által kijelölt tananyagból jelöli ki. b) Ezután a jelölt a gyak.-isk. tanítójától útbaigazítást kér. c) A növendék kidolgozza a kapott tételt, a tanítást, a következő dispositió szerint: I. *Tervezet.* 1. tantárgy, 2. tananyag, 3. feltételezett előzmény, 4. tanczél, 5. külső tanmenet, 6. belső tanmenet, 7. tanalak, 8. taneszközök. II. *Kivétel,* teljes, részletes kidolgozás, szó-tárgyértelmezés, kérdések, csendes foglalkozás, egyéb utasítások. d) E dolgozatot átnézi a szaktanár, a módszertan tanára. e) Az így megrostált leczkét a növendék betanulja, f) eltanítja a gyak. tanító, szaktanár, módszertan tanára s az osztálytársak előtt. A IV. osztály növendékei is ezen az alapon tanítanak heti két órában, fél majd egész óratartam alatt. Egy-egy növendékre évi 10—11 tanítás esik. Míg a III-ik osztálybeli növendék egyszerre csak egy osztálylyal foglalkozik, addig a IV-ed éves növendék az egész iskolában gyakorolja a fegyelmet. *Bírálat.* A III.—IV-ed éves növendék a tanítások felett bírálatokat tartanak a hét utolsó napján; a bírálati órák száma egész éven át 35—36. Jelen vannak: a módszertan tanára, a szaktanár, a gyak.-isk. tanító és a növendékek. A bírálatot a fellépő növendék *önbírálata nyitja meg,* hozzászólnak az osztálytársak, a gyak. tanító, szaktanár, a módszertan tanára. A bírálatok a gyak.-isk. füzetbe vezetettnek. *A kiváló tanítások s bírálatok közhatározattal érdemkönyvbe iktattatnak.*

A sárospataki állami tanítóképző-intézetben a gyakorlati kiképzés sem minőségileg sem mennyiségileg nem egészen kielégítő, mert az

intézetből kilépő növendéknek nem ad annyi tanítási jártasságot, önállóságot, hogy ez alapon biztos, tudatos készséggel foghasson hozzá egy osztály avagy legtöbb esetben egy osztatlan iskola vezetéséhez, illetőleg az abban önállóan eszközlendő tanításhoz.

A tanítóképző-intézetnek célja az, hogy az általános műveltség felett oly gyakorlati kiképzést adjon növendékeinek, mely az életbe lépő tanítót képesítse arra, hogy a tanítás gyakorlatában (nem művészetében mert ez sok volna, majd művészsze fejlődik az, kiben ügybuzgalom, pályaszeretet, készség van) annyi biztossággal, önállósággal bírjon, hogy ne himezzon-hámozzon, ne kísérletezzon, hanem biztos öntudatossággal, helyes úton, egyenesen, habozás nélkül foghasson a munkához. Ez utóbbi céljt a jeleztem mértékig mai napig talán még egyetlen képzőben sem értük el. A gyakorlati kiképzés terén képző-intézeteink mindenkében van egy-egy megkapó jó részlet; de az egész nem összhangzó nem teljes, nem mindenben kielégítő.

A sárospataki képzőből kilépő tanító tényleges tanítási gyakorlatot legjobb esetben 15 fellépésben szerzett; tanított, mondjuk, minden tantárgyból egyszer-kétszer, de két-, háromhetes időközökben (!) mindössze fél vagy egész óra időtartam alatt. E fellépéseiben az igazgató, szaktanár, gyakorló-iskolai tanító annyira támogatják és megtámogatják, hogy mikorára a gyakorló-iskolába lép, a saját énjét alig érzi már. Ez csak fél órára szóló tanítás! Mi volna akkor, ha egy teljes napot, avagy hetet töltené a gyakorlóban? *Mi lesz akkor, ha hármás támogatás nélkül egy teljes tanévet kell majd az életben ellátnia? Vizsgálatot tartania, a mit eddig nem is próbált?*

Különben nem csodálkozom rajta; hiszen magának a gyakorló-iskola tanítójának is nagyon szűk korlátok közé van szabva az önállósága a rendelkezési joga a saját gyakorló-iskolájában. Én azt óhajtom, hogy a gyakorló-iskolának lelke, központja, *intézője* a gyakorló-iskolai tanító legyen; jó előre közösen megállapított elvek, tanítási eljárások alapján természetesen az igazgató s szaktanárok (nagyon tapintatosan gyakorlandó) jogainak s tekintélyének csorbitása nélkül!

Tért, jóval nagyobb tért a gyakorlati kiképzésnek, még ha az elméleti képzés rovására esnék is.

III. Fejezet. **Magyar nyelv és irodalom.** I. osztály. *Magyar nyelvtan. Tanczél. Taneszközök:* Király Pál «Magyar nyelvtana» és Dezső Lajosnak népiskolák II., III., IV., V., VI osztályai számára írott olvasókönyve. *Tanidő:* egész éven át (heti 3) 105 óra. *Tananyag, tanmenet:* a Király-féle nyelvtannak idevonatkozó anyaga, írásbeli dolgozatok, kiszemelt olvasmányok 92 leczkére osztva oly formán, mint a neveléstudományoknál láttuk. *Tanítási eljárás:* a) Az olvasókönyben lévő közmondások elemzése alapján a nyelvtani szabályok bevezetése. b) Olvasmányi darabok elemzése közben a szabályok bizonyítása. c) Példák kerestetése. d) Olvasás *karban* (!) és egyenkint. Következő órán leczketelmondás. Havonként egy vers, egy házi és egy iskolai dolgozat. *Irodalmi jegyzetek készítése a házi olvasmányokból, évharmadonként azok ellenőrzése.* (Igen helyes.) Így tovább osztályonként az irálytan, poetika,

irodalom, történet, végül az írásbeli házi dolgozatok osztály és időrendi egymásutánban:

I. Osztály. Szeptember: Mátyás anyja. (Próza.) Október: A mi lakásunk otthon. (Leírás.) November: Mikor először iskolába mentem. (Visszaemlékezés.) Deczember: A világlátó. (Áttételprózába.) Január: Az első hiba és az első büntetés. Február: Utazás hazulról Sárospatakra. Márczius: Egy népmese emlékezetből. Április: Az almafa. (Minta a cseresznyefa cz. olvasmány.) Május: A víz.

II. Osztály. Szeptember: A nyári szünidő. Október: A földműves őszi foglalkozása. November: A víz haszna. Deczember: Egy kiránduláson. Január: Karácsoni és újévi szokások falun. Február: Szülőföldem és környéke. Márczius: Az erdő növényei és állatai. Április: Krajczár-ból lesz a forint. Május: A házi állatok haszna.

III. Osztály. Szeptember: A nagy szünidő. Október: Az irodalmi jegyzetek fontossága és haszna. November: Három magyar népdal költői szépségeinek méltatása. Deczember: A víz szerepe a természetben. Január: Miben áll a takarékoság? Február: Hogyan tehetünk szert jó modorra? Márczius: Miben áll a czélszerű ruházkodás? Április: «Zalan futásá»-nak tartalmi kivonata. Május: A szőlő.

IV. Osztály. Szeptember: A nagy szünidő. Október: A növényi ásványok s azok alkalmazása. November: Szeretet a pedagógia első lapja. Deczember: Hogyan kedveltetheti meg a tanító a néppel a gyümölcsfa-tenyésztést? Január: Miben áll a jó fegyelmzés? Február: Hogyan kell felügyelni a gyermekek órák közben való játszására. Márczius: Milyen az egészséges iskola? Április: Az első földrajzi lecke. Május: A reáliák tanítása olvasókönyv alapján.

IV. fejezet. **Német nyelv.** V. fejezet. **Földrajz.** VI. fejezet. **Történelem és alkotmánytan,** a fentebb elősorolt szempontok szerint feldolgozva.

VII. fejezet. **Szám- és mértan.** A czél kijelölésében azt olvasuk, hogy a tananyagot oly módra dolgozzák fel, hogy a tanítóképző oktatás a népiskolainak előképe legyen, a mi helyes is (? Szerk.); ennek ellenére a tanítási eljárás a) pontja azt mondja: «a tanár a táblán több gyakorlatot megfejt s ebből vonatik el a szabály». Pedig tudjuk, hogy a népiskolai számtanításnál minden műveletet avagy más számítási módot *fejbeli példákkal szoktunk előkészíteni.* A képzőintézetben nagy gondot kell fordítani az észképző fejbeli, illetve írástalan számolásra. A törtek tanítására az I. o. kevés időt szentel (összesen 16 órát!), pedig a kettős tételű feladatokon kívül a közönséges törtek a legjobb köszörűkövei az ész élesítésnek.

VIII. fejezet. **Természetráajz.** A fenti alapon beosztva. Az I. o.-ban a rovargyűjtésen kívül jó száraz s borszeszkészítményeket is készíttetni, tojást gyűjtetni. A II. o.-ban igen tanácsos a természetes növényrendszert a növendékekkel magukkal egész részletesen elkészíttetni, zsebben hordozható füzetté alakíttatni, hogy mindig kéznél legyen. Továbbá rendkívül becses, semmi által sem pótolható, a tanítás sikerére s kényelmére szolgáló egyik főkellék a tanításnál, *a tankönyv szerint rendezett botanikus kert.* A növendékek a szaktanár vezérlete s utasítása

szerint maguk kezelik e kertet, így megfigyelhetik a növény fejlődését, alakulását tavasztól a hervadásig. Mennyi örömet, becses ismeretet, természet-szeretetet nyújt egy ilyen kis kert! A tárgyalandó növényt termelési helyén, a természetben, lehet tanítani! *Botanikus kertnek egyetlen tanítóképzőből sem volna szabad hiányoznia!* A felosztásból nem vehető ki, hogy a növendékek írásbeli dolgozatokat kapnak-e a magyar nyelvtani tanítás keretén kívül? Pedig ez is szükséges dolog!

IX. fejezet. **Természet- és vegytan.** A természettudományi kísérletezést becses, nagyértékű, utánzásra méltó munkásságnak itelem.

X. fejezet. **Rajz és szépirás.** XI fejezet. **Ének és zene.** XII. fejezet. **Testgyakorlás.** XIII. fejezet. **Kertészeti gyakorlatok és méhészet.** XIV. fejezet. **Házi ipar.** Ezek tanításának célja, eszközei, ideje, anyaga, tanmenete, tanítási eljárása a fentebb ismertetett minta szerint vannak beosztva.

Az ének és zene tanítását tárgyaló fejezetből kitűnik, hogy kiváló figyelmet fordítanak a felekezeti igények kielégítésére; a mi dicsérendő eljárás. De bármily nagy tehetség legyen is a zenetanár, szinte hihetetlen, hogy ő, mint egy ember, mindenik felekezet igényeit megelégedésre volna képes kielégíteni. Éppen azért nem tartom szerencsés megoldásnak az illetékes főhatóság ama intézkedését, hogy az állami intézeteknek jogot adott kántorképesítésre is E jog a felekezetek tulajdona. Szép figyelem s nagyon is dicsérendő eljárás az államtól, ha tekintettel van a zenetanításnál a felekezeti igényekre; de ennyi teljesen elég is. Az állam adjon csupán tanítói oklevelet; ha valaki ezen felül kántori oklevelet akar nyerni, küldjék az illetékes egyházi hatósághoz, a mely jóval hivatottabb kántori vizsgálatot tartani s kántori oklevelet kiadni, mint az állami tanítóképző-intézet.

Az értesítő első (I.) részének végéhez jutottam. Valamennyi tantárgyat részletesen lehetetlen lapunk keretében ismertetni s talán fölösleges is. Az egészen végig húzódó vezérfonalat a közlöttek alapján ki-ki láthatja; ha valakit közelebbről érdekel az anyagbeosztás, tanítási eljárás, vegye kezébe az értesítőt, nem bánja meg, mert igen érdemes a tanulmányozásra. Saját tanmenetének készítésénél hasznát veheti, mert, úgy vélem, a tananyagbeosztást minden tanár megcsinálja magának. Még csupán egy megjegyzést! Habár ez értesítő maga mondja, hogy csak tervezetről van szó, mégis a «módszeres feldolgozás»-t kissé hangzatos címnek találom. Tanczélt, tananyagfelosztást, tanmenetet, tanítási eljárást igen is kaptunk; de különösen egy némelyik tantárgynál módszeres feldolgozást kevésbé.

Az értesítő II-ik része tudósításokat közöl a tanítóképző-intézet állapotáról és működéséről az 1895/96., 1896/97- és 1897/98-ik tanévről. Első ízben az intézet hároméves történetével találkozunk; a megszokott rendes időrendi egymásutánban olvashatjuk a fontosabb mozzanatokat. Ezek közül pedagógiai szempontból kitűnik s utánzásra méltók a környékbeli iskolák látogatására irányult kirándulások. Legyen alkalmá a növendékek összehasonlítani a képzőben tanult s a gyakorlatban tapasztalt eljárásokat más iskolák gyakorlatával. A képzőintézetnek egyik nem

kis fontosságú feladata az is, hogy a környék népiskolái, tanítói között szellemi kapcsolatot teremtsen. A környék tanítói felekezeti különbség nélkül szellemi otthonot, útbaigazító középpontot találjanak a tanítóképzőben, legyen az állami avagy felekezeti intézet. A tanítóképző ilyen módon is fejthet ki áldásos munkálkodást s fontos kulturális tényezővé válhat, mutatja s bizonyítja számtalan eset.

Majd az igazgató-tanács tagjait, a tanári kart és segédszemélyzetet sorolja fel az értesítő. A tanári kar, ide értve a gyakorló-iskola nevelőjét is, 8 tagból, illetve a vallásoktatókkal 13 tagból áll.

A statisztikai kimutatás szerint *a*) a képzőben volt a múlt tanévben 94 növendék; ezek között ev. ref. 68, r. k. 15, g. k. 6, ág. hitv. ev. (és nem ág. ev.) 4, izr. 1. Előmenetel: kitűnő egy sem (!), jeles 11, jó 43, elégséges 14, elégtelen 19 (!) Ennek a kedvezőtlen eredménynek oka talán részben a nagyon szigorú osztályzás lehet. Magaviselet: példás 2, dics. 16, jó 46 (!), törvényszerű 15 (!), nem törvényszerű 8 (!). Mi az oka ennek? *b*) A gyakorló-iskolában volt 58 növendék.

A következő lapokon a képzőintézet és a gyakorló-iskola tanórárendjét találjuk. A képzőintézeti órarendben minden osztály el van foglalva (kevés kivétellel) d. e. 8—12, és erre hetenként kétszer kerétszeti óra következik 1—2-ig. (!)

Ezután a havi dolgozatok időegymásutáni sorrendjét találjuk az összes tárgyakból. Majd a gyakorló-iskola elvégzett tananyagáról veszünk tudomást. A könyvtár 730 frt 19 kr. értékű könyvvel gyarapodott. Az intézet 15 lapot, folyóiratot járát. A többi felszerelésekben is találunk egy-egy kis gyarapodást.

Az intézet önképző, illetve olvasó-köre élénk s tevékeny munkásságot fejt ki, pedagógiai kérdések feldolgozása mellett egy-két minta leczkét is szőnyegre lehetne hozni. Könyvtára 655 kötetből áll. Pénztára 164 frt 32 kr. bevételt, 138 frt 91 kr. kiadást mutat. (Állandó illetve betéti tőke nincs?) Az ifjúsági *senekar* figyelemre méltó életjelt ad magáról. A tanári kar az intézet ifjúságából tűzoltó csapatot is szervezett, mely legutóbb 59 tagból állott. Az intézetben nyáron tekepálya télen korcsolya-tér szolgál az ifjúság szórakoztatására.

Egy-egy növendék évi élelmezése 74 frt 85 krba került, 37 növendék kapott ebédet és vacsorát 2769 frt 50 krért. (Hát a reggeli?!) Azok a növendékek, kik a fenti kedvezményben részt nem vehettek, havi 6 frt segélyezésben részesültek; e czímen 2144 frtot fizettek ki.

Az intézetben benlakás nincs. A internatus¹ építése már elhatározott, de elmaradt. (Persze ilyen apró-cseprő kulturális célra nincs pénz!)

Kertészeti jutalom is jutott egy-két növendéknek. Haladunk! A társadalmi segélyezés útján több jótékony alapot teremtett a buzgóság. Az önsegélyező egyesületnek 498 frt 47 krja van.

A gazdasági oktatás céljaira szolgál 129 ár területű kert. A méhes s méhészet nincs virágzó állapotban. A háziipar oktatásban 45 növendék vett részt.

A képesítő vizsgálaton az 1897/98-ik tanévben 11 jelölt vett részt, ezek között 2 jeles, 5 jó, 4 elégséges eredménnyel vizsgázott. Kántori vizsgálatot tett 4.

Írásbeli tételek a következők voltak:

a) Neveléstanból: Mire kell tekintettel lenni az iskola berendezésnél, felszerelésnél és a tanítói eljárásban a gyermekek testi épségének és egészségének megóvása szempontjából?

b) Német nyelvből: «Isten az imát meghallgatja» című olvasmány.

c) Természetтанból: 1. Archimedes törvénye és gyakorlati alkalmazása. 2. A lencsék képei s a lencsék alkalmazása.

d) Természetrajzból: 1. Leírandók a kérődzők, tekintettel táplálkozás módjukra. 2. A sóféle ásványok gyakorlati fontossága.

e) Gazdaságtanból: 1. A növények letakarítása. 2. A juhok gyapjútermése. 3. Általános munkálatok a faiskolában. 4. Törpe gyümölcsfák nevelése. 5. A gyümölcsfák átültetésénél követendő eljárások. 6. Gyümölcsbor készítése.

f) Mennyiségtanból: 1. Kiszámítandó általánosságban a kör sugarából a beleírt szabályos ötszög egy oldala. 2. Egy háromszög oldalai: 67,5, 56,4 és 48,6 cm. hosszúak, mekkora a legnagyobb oldalnak a vele szemben fekvő szöget felező egyenes által származó két metszete? 3. Mennyibe kerül egy mindkét végén egyenlően csapott háztető fedése, ha az eresz hossza 24 m., szélessége 8 m., a gerinc hossza 18 m., az eresz feletti magassága 5 m., a fedő bádoggal m^2 -re 1 frt 25 kr., az egymást fedő részekre 5%-ot számítunk, s a fedés munkadíja m^2 -kint 35 kr. 4. Kiszámítandó egy négyzetes alapú s 2,8 magas emlékoszlop súlya, mely 2,3 m., magasságig csonka gúla, 50 cm. alsó és 35 cm. felső éllel; az emlékmű felső része pedig teljes gúla s az anyaganak fajsúlya 2,8.

g) Rajzból: Megrajzolandó a négyzetes oszlop és a koczka, még pedig a négyzetes oszlop az előtérben, alapja 6 cm., magassága 14 cm.; mellé a középtérbe egy koczka, melynek alapéle 6 cm.

A világítás balról jobbra esik.

Kidolgozás tollrajz; félárnyék vékony vonal, sajátárnyék vastag vonal, vetett árnyék kereszt-árnyékolással.

A két test egy dűlényded alakú síkon van elhelyezve.

h) Szépírásból: 1. A nagy és kis abc leírandó ütemrészekkel. 2. Egy lap magyar folyó írás (kis vonalzású írófüzetbe.) 3. Egy lap német folyó írás (kis vonalzású írófüzetbe.) 4. 4 sor rondírás.

Az intézet fennállása óta 392 drb oklevelet adott ki.

Ennyiben számolok be a sárospataki állami tanítóképző-intézet értesítőjéről; ha az összképet összefoglalom s áttekintek újból az egészen, azt találok, hogy az értesítő gondosan szerkesztett mivolta hű tükröt mutatott az intézetről. A tükörben látott kép emelő hatást gyakorol az ügyet híven szerető szemlélő lelkére; az én lelkemet is felemelte e kép, ha itt-ott rámutattam a vélt hibára, az ügyszeretet vezette tollamat, ez mentse esetleg tévedésemet is.

(Sopron.)

Simkó Endre.

NÉPOKTATÁS.

Az iskolába lépő gyermekek kiismerése.¹

A II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszus kimondotta, hogy az iskolába belépő gyermekek képzettartalmának megismerését és meghatározását szükségesnek tartja. A «Somogy megyei Tanító Egylet» áthatva e nagy fontosságú határozattól, de meggondolva azt is, a mit e tárggyal foglalkozó külföldi szaktekintélyek állítanak, miszerint mikorra a gyermek iskolába kerül, már érzelme s akarata is áthaladt a fejlődés bizonyos fokán, — az összehasonlító psychológiának arra az álláspontjára helyezkedett f. évi közgyűlésén, hogy a gyermeknek nemcsak *értelmi*, hanem *érzelmi* és *akarat*-világát is ki kell ismernie a tanítónak. Mi módon történjék a gyermeknek e kiismerése, arra nézve javaslatéttel engemet bízott meg. Javaslatomat egyesületünk elnöksége a közgyűlés meghagyásából azért küldi meg egyesületünk tagjainak, hogy ez ügyet tanulmányozván, a járáskörök véleményeket elmondhassák s már a jövő közgyűlés e tárgyban érdemleges natározatot hozhasson.

Midőn közgyűlésünk megtisztelő bizalmáért e helyen köszönetet mondok, szabadjon az igen tisztelt kartársak figyelmét erre a fontos ügyre már előre is felhívnom.

Manapság már azt, hogy a tanítónak a gyermek *egyéniiségét* ki kell ismernie, bizonyítani felesleges. Nyitott ajtót törne be és sértené a magyar tanítóság kötelességérzetét az, ki erre szót vesztegetne. Azt is tudjuk: milyen áldásos az iskolai nevelés és tanításra az, ha a tanító tanítványai szülőivel érintkezik. Nem új dolog tehát az, a mit az összehasonlító psychologia hívei a *nevelő oktatás* ügyében kívánnak. Eddig is megtette ezt a legtöbb tanító. Új a dologban csak az, hogy a megfigyelés és kiismerésben az *egyöntetűségre* törekedünk s azt kívánjuk a tanítótól, hogy *megfigyeléseinek eredményét bocsássa közjóra*, hogy belőle mások is okuljanak s a sok adatból a psychologus oly igazságot hozhasson ki, a mit a pedagógiában értékesíthessünk s így a népiskolai tanító adatokat szolgáltatván a *tudományos paedagogiához*, ennek apostola legyen; de munkájának gyümölcsét maga is élvezhesse.

Megmérhetetlen az a haszon, a mi ebből éppen a népoktatásügy munkásaira hárul! Egyik az, ha tervszerűen folytatom e megfigyeléseket, róla feljegyzéseket teszek: jobban megismerem tanítványaimat. Eszjárásuk, gondolkozásmódjuk, ismereteikhez alkalmazom tanításomat. Érzelmi és akaratvilágukhoz nevelői eljárásomat. Ha ismerem az *egyént*, tudom, mit kívánhatok tőle. Ha ismerem az *összest*: tudom mennyire kell leereszkednem hozzájuk, hogy tanításom s nevelői eljárásom kösziklára hullott mag ne legyen! Másik meg az, ha a tudományos peda-

¹ Szó szerint közöljük e nagy fontosságú felhívást, mint az első lépést hazánkban az induktív lélektanon alapuló neveléstan megteremtésére. Örömmel üdvözöljük a Somogy megyei Tanítóegyesületet és a mozgalom szervezőjét a kezdeményezéséért.

gógia jut előbb-utóbb diadalra: megszűnik a különböző intézetek tanítói közötti különbség, mert a tudományos pedagógia nem az ismereteket s azok minőségét, hanem a növendék *személyét*, a vallás-erkölcsi *jellemek fejlesztését* tartja a fődolognak. E szempontból, itélve az tesz derekabb munkát, a ki a jellemek fejlesztésére jobban tud hatni. A sokat emlegetett «tekintély», «anyagi díjazás» kedvező megoldását a tudományos pedagógia elveinek a gyakorlati életben való alkalmazása segíti majd diadalra. Érdemes-e ezért, habár talán a jövő nemzedék érdekében már nekünk fáradni? Önökre bízom, Uraim, a feleletet!

A kik önként, szívük sugallatát követve igennel felelnek, azoknak a jelszava az lesz, a mi a gárdáé volt: «Előre!» Nem baj, ha kevesen leszünk is, csak lelkesedésünk s tetterőnk meglegyen! «Tudod mi az erő? Akarat, mely előbb vagy utóbb, de diadalt arat!»

Mi tehát a teendők? Nem elégszünk meg azzal, a mit magunk tapasztalunk alkalomadtán a gyermekekről, hanem felhasználjuk a szülői haz, a környezet megfigyeléseit is s értékesítjük a nevelő-oktatás javára.

Közgyűlésünk nézete az, hogy a gyermek testi fejlődése, értelmi, érzelmi és akaratvilágára vonatkozólag a következőket tudhatja ki a tanító a szülőktől, illetőleg környezettől:

1. Mikor kezdett a gyermek járni? (Korán, Későn.)
2. Mikor kezdett beszélni?
3. Volt-e nagyobb betegsége? Nem maradt-e ennek valami nyoma hátra? (Látás, hallás stb.)
4. Nem válogatós-e az ételben?
5. Volt-e már más községben? Hol?
6. Ki foglalkozott a gyermekkel a családban legtöbbet?
7. Szeret-e kérdezősködni?
8. Összefér-e testvéreivel, játszótársaival?
9. Nem szokott-e nagyon mérges lenni?
10. Megmondja-e *mindig* az igazat?
11. Engedelmeskedik-e az első szóra?
12. Szeret-e *magánosan* játszani s foglalkozni?
13. Hosszasabban foglalkozik-e valamivel, vagy minduntalan másba akar kapni?
14. Ha valamit megígérték neki, tud-e türelmesen várni, míg megkapja?
15. Mikor másokkal játszik, nem mindig ő akar-e parancsolni?

E kérdésekre a feleletet a tanító kétféleképp tudhatja meg.

a) Meglátogatja tanítványai szülőit s elmondja előttük, hogy az iskolának nem csak az a célja, hogy a gyermekeket a különböző ismeretekre megtanítsa, hanem az is, hogy tőle telhetőleg rajta legyen, miszerint idővel a gyermekből jóra való, becsületes, emberséges ember váljék. A szülők nagy része igen szívesen felel a tanító kérdegetésére. — A melyik kérdésre nem kap kielégítő feleletet, azt hagyja. Ha esetleg egyetlenegy kérdésre se adnának a tanító számára alkalmas feleletet, akkor se vesz kárba a tanító fáradsága. Sokat tanul és tapasztal már azzal is, ha a gyermek környezetével s a család házi körülményeivel annyira, a mennyire megismerkedik. Lehet, hogy akadnak olyan

szülők is, kik majomszeretetüktől áthatva, vagy esetleg más mellékdolgokra tekintve, nem mondják meg az igazat. A tanító munkája itt se vesz kárba. Hamar megtudja a saját megfigyelései folytán, melyik szülő nem mondta meg az igazat s tudni fogja a jövőre: mit tartson ezeknek a szülőknek egyéb állításairól is. A hol kevés a kezdőosztályba járók száma, ott a tanító a szülők meglátogatását könnyen elvégezheti. Hol azonban többen vannak, ki lehetne kérdezni az adatokat.

b) Az iskolába való beiratás alkalmával is, Itt azonban nagyon ajánlatos, hogy a mennyire lehet, a kérdéseknél egyszerre ne sokan legyenek jelen.

Mikor már a gyermekek az iskolába feljárnak, először is vizsgálja meg a tanító:

1. Nem vesz-e észre a gyermek külsején valami rendellenességet?

Ennek a tudása azért fontos, mert akárhányszor megtörténhetik, hogy az illető gyermek a többi növendékek gúnyának tárgyává lesz valami testi hibájáért s teste egyik-másik része rendellenes fejlődéséért.

Majd tudja ki a *gyermektől*:

2. Látott-e már nyulat a mezőn, az erdőn?

3. Hallotta-e a kakuk szót?

4. Látta-e már a pacsirtát olyankor, mikor a szabadban énekel?

5. Látta-e már, mikor a béka beleugrott a vízbe?

6. Látott-e méhecskét a virágon?

7. Látott-e jegenyefát az út mellett?

8. Látott-e tölgyfát az erdőben?

9. Tudja-e miből lesz a széna?

10. Volt-e már a homokbányában?

11. Látott-e már szivárványt?

12. Látta-e már a nap felkelését, lenyugvását? Megtudja-e mondani: melyik irányban?

13. Látta-e a holdat, mikor sarlóalakja van?

14. Járt-e már a harmatos fűben?

15. Látta-e, hogyan szántanak?

16. Látta-e az aratást?

17. Látta-e a cséplést, nyomtatást és pedig: cséppel, lovakkal, cséplőgéppel?

18. Megtudja-e mondani? mi apjának, anyjának a neve, foglalkozása?

19. Volt-e már a temetőben?

20. Tud-e valami imént?

21. Mit hallott a kórostenről?

22. Mit a Jézus Krisztusról?

23. Ismeri-e a pénzt?

24. Meddig tud számlálni?

25. Tud-e valamely mesét? Melyiket?

26. Ki tud-e minden hangot ejteni? Ha nem: mely hangokat nem s mit mond az egyes hangok helyett?

27. Utána tud-e a tanítónak egy hangot énekelni? (Eltalálja-e a hangot?)

28. Mely színeket ismer? (Vörös, sárga, zöld, kék, fehér, fekete, szürke, barna.)

Mondanom sem kell, hogy e kérdések célja az, miszerint kitudjuk: mennyi s milyen képzetet hoz a gyermek a szülői háztól olyant, a mit az iskolai tanításban felhasználhatunk. Lehet, hogy lesznek olyanok, kik előállnak e kérdéssel: «Immár, mikor mindezeket tudod, mi hasznát veszed?» A ki a képzetek áhasonulása (apperceptio) fogalmával s természetével tisztában van, az tudni fogja azt is, milyen nagy fontosságú kérdése a pedagógiának az, mire építhetünk tanításunkban akkor, a midőn a gyermek az első évben jó iskolába?

Ha nem vizsgálom a gyermek képzettartalmát, két baj keletkezhetik: vagy többet tételezek fel, vagy kevesebbet. Ha többet tételezek fel, mint a mi van, homokra építek, mert nincs meg az apperceptiálásra alkalmas képzet. Tanítók szavakat, a mi holt kincs s csak a tanuló lelkét terheli, a nélkül, hogy gazdagítaná. Ha kevesebbet tételezek fel, a tanuló unatkozik a tanítás alatt s ha az unalmat megszokja, nehéz lesz az élénk érdeklődést, a melyre a tanításnál szükségünk van, lelkében újra felkelteni.

Az itt felállított kérdéseknél nem az a fődolog: látta-e már a gyermek az egyik-másik állatot, növényt stb., hanem igenis: látta-e ezt bizonyos körülmények között: Nem az a fő, látott-e már pl. békát, ha nem igen is, látta-e a mikor a vízbe ugrott? Számot tud-e róla adni, hogy s miként történt ez? Mert ha *nem*, ebből vagy a *gyermek*, vagy a *szülők* közönyösségére következtethetünk. Pedig mind a kettő fontos az iskolára és a tanítóra nézve.

Mielőtt a tanító e kérdéseket a tanuló előtt feltenné, igyekezzék a gyermekek bizalmát megnyerni s valamikép úgy ne járjon el, hogy a kérdéseket mindjárt az első napon sorra kérdezze. Hiszen tudjuk, hogy jó időbe kerül, míg a gyermekeket arra rábírjuk, hogy egyáltalán szóljon. Mikor már a gyermekek, hogy úgy szóljak, egész fesztelenül beszélnek tanítójukkal, akkor óráközben, mikor a többiek kimennek, 3—5-ös csoportban tartsa benn a teremben. Egyszerre csak egy csoportbeli gyermeket kérdezzen, de minden gyermekhez más más kérdést intézzen. Ha pl. 4 gyermek van egy csoportban, minden gyermekhez intézhet 3—4 kérdést s így összesen felelnek 12—16 különböző kérdésre. A másik óráközben aztán megint más csoport gyermeket vegyen elő. Így folytassa, míg minden gyermektől megkérdezett minden kérdést.

A feleleteknél vegye figyelembe, hogy van elég olyan gyermek, a ki dicsekedni szeret. A kinél kételye támad, kérdezze a mellékkörülményeket is. A gyermeknek vagy *helyes*, *helytelen* vagy pedig egyáltalában *semmi* képzeke nincs az illető kérdésre vonatkozólag. Ehhez képest szükséges, hogy a tanító három jegyet (talán függőleges vonalat pontot és O-t) állapítson meg s a gyermek neve után az illető rovatba e jegyet írja be.

A teljesen kitöltött rovatot két példányban készítse el. Egyik maradjon az iskola tulajdona, a másikat pedig beküldi a «Somogy-megyei Tanító Egylet» elnökségéhez. Az elnökség gondoskodik az adatok feldolgozásáról s erről az évi közgyűlésen jelentést tesz.

A nyomtatványokat addig, míg erről országosan intézkedés nem történik, a tanító egyesület küldi ingyen a tanítóknak.

Az adatgyűjtés nem kötelező s csak azok teszik, kik erre önként vállalkoznak, már csak azért is, mert csupán csak pontos s megbízható adatokra van szüksége az iskolának, de még a pedagógiának is.

A külföld, különösen Németország, Anglia és az amerikai Egyesült-Államok tanítóinak tapasztalatai a mellett tanuskodnak, hogy az ilyen adatgyűjtés magára az iskolai oktatásra, aztán a tanító munkájának megkönnyítésére igen nagy befolyással van. Tiszteljük külföldi kártársaink tapasztalatait s kíséreljük meg: nem válnék-e ez a magyar tanügynek is javára! Mutassuk meg és pedig első sorban mi somogyiak, hogy a magyar tanító szava igen is nyom a latban, mert a mit ünnepeyes pillanathan megigérünk, elhatározunk, azt az élet küzdelmei között tudjuk és akarjuk is teljesíteni!

Azoknak, kik ezzel bővebben óhajtanak foglalkozni, ha a német nyelvet bírják, figyelmükbe ajánlom a következő munkát: *Hartmann B.* «Die Analyse des Kindlichen Gedankenkreises, als die Naturgemässe Grundlage des ersten Schulunterricht's.» (Lipce és Frankfurt a. M. Kesselringsche Hofbuchhandlung. Ára 2 márka 40 pf.) Azok pedig, kik csupán magyarul szoktak olvasni, megtalálják e munka kivonatát a «*Magyar Tanítóképző*» cz. folyóirat (Kiadóhivatal: Singer és Wolfner könyvkereskedése Bpest, Andrassy út 10.) 1898. évi márcziusi füzetében (145—177. l.)

A «Somogy megyei Tanító-Egyesület» választmányának megbízásából:

Csurgón, 1898. november hó 6-án.

Pethes János.

A nemzetközi gyermekvédő kongresszus.

A művelt világ pedagógusai és emberbarátai Budapesten szeptember hó második felében gyűlést tartanak. Ez lesz az első pedagógiai irányú nemzetközi kongresszus Magyarországon. S hogy éppen ez a nemzetközi gyűlés tartatik hazánkban, abból rendkívüli haszna lehet első sorban ez országnak. Nem a dicsőséget értjük, a mely a kongresszusból esetleg fejünkre szállhat, hanem a reális hasznot. Schol a művelt világban nem vétkeznek annyit a növekvő nemzedék s éppen a 0—16 éves korú gyermekek megvédése körül, mint nálunk. Mi oly pazarul bánunk az emberanyaggal, mintha China volnánk. A kongresszusnak lesz talán annyi hatása ránk, hogy majd kezdünk észre térni, ha látni fogjuk, hogy más országokban mily magas színvonalon áll a gyermekvédelem. Dolgozzunk tehát a kongresszusért a becsület és a saját javunk végett. Támogassuk azt teljes erőnkkel. Ne legyen egy komoly pedagógusa hazánknak, a ki annak tagjává nem lesz s azon részt nem vesz. A kongresszus rendező-bizottsága nem régiben küldözte szét felhívását a tanítói testületekhez. Ismerünk oly nagy testületet, a mely határozatilag erkölcsi kötelességévé tette minden

tagjának, hogy a kongresszus tagjai közé felvéteti magát. Kövessük a nemes példát!

Ezentul állandóan fogunk közölni híreket a kongresszusra való készülődésekről. Jelen füzetünkben úgy kezdjük meg azt, hogy közöljük a kitűzött tételket és a kongresszus tervezetének nevezetesebb pontjait.

Az előkészítő-bizottság által elfogadott tételek.

Az orvosi szakosztály tétellei:

1. A gyermek egészségügye a családban.
2. Gondoskodás a lelenczeokról, a vagyontalan és elzüllött gyermekekről.
3. Gondoskodás a beteg és testi fogyatkozásokban szenvedő gyermekekről.
4. Játszó- és üdülőhelyek.
5. Iskola-egészségügy.
6. Ipari- és egyéb munkával foglalkozó gyermekek egészségügye.
7. Alkoholizmus.

A jogi szakosztály tétellei:

1. Szükségesek-e törvényes intézkedések a szülői hatalom korlátozására, ha annak embertelen gyakorlata a gyermek életét vagy testi épségét veszélyezteti, vagy ha a szülői hatalom korlátlan fentartása által a gyermek előreláthatólag a társadalomra veszélyessé válik, illetőleg erkölcsi elzüllésnek tétetik ki?

És ha igen; melyek ez intézkedések?

2. A bűnvádi eljárás folyama alatt minő intézkedések szükségesek a kiskorúak védelmére?
3. Mely különbségek tartandók fenn a törvényes és törvénytelen gyermekek jogi állására vonatkozólag a polgári törvényekben?

A pedagógiai szakosztály tétellei:

1. A vallás-erkölcsi nevelést hogyan tehetnök a gyermek nagyhatalású védőjévé?
2. A kisedzővő-intézetek inkább védő (óvó) intézetek, avagy inkább nevelő-intézetek legyenek-e?
3. A házi nevelés ferdeségei a gyermekvédelem szempontjából.
4. Tapasztaljuk-e a gyermekek kora érettségét és ennek káros következményeit s mit tehetünk ellenök?
5. A gyermekeknek szánt irodalom és művészet miben vétkezik sokszor gyermekeink szellemi élete ellen?
6. Vannak-e a mai iskola belső életében tényezők, a melyek a gyermekvédelem szempontjából módosítandók?

A jótékonyági szakosztály tétellei:

1. A városok munkásnegyedeiben, a szegényebb sorsú munkásnép által lakott vidékeken és a pusztákon levő iskolák és óvodák mellett állandó tápintézetek állíttassanak.
2. A szegény gyermekek felruházása lehetőleg titokban történjék.
3. A szünidei gyermektelepek az üdülő helyek intézményével kapcsolatba hozandók, e mellett gondoskodni kell a beteges városi

gyermekük elhelyezéséről családoknál. A munkára távozó szegény szülők gyermekei, még a csecsemők is, állandó helyen gondoztassanak.

4. A földművelési telepek, műhelyek, árvaházak és menedékházak munkára nevelés szerint rendeztessenek be.

Az emberbaráti szakosztály tétellei:

1. A családtalan gyermekek intézetekben, vagy egyes családokban nyerne-e megfelelőbb nevelést?

2. Milyen legyen a javító-intézetek berendezése, hogy az erkölcsi nevelés minél szebb eredményeket mutasson fel?

3. Mennyiben felelne meg egy munkásmenhely gyermekek számára, a hol idejüket bizonyos díjazás mellett hasznos foglalkozással töltenék; minő hatása volna ennek a gyermek erkölcsi érzületére?

4. Az iskolai szünetek felhasználása az erkölcsi nevelés érdekében.

5. A hazugság és koldulás vágya és ellenszere.

6. A testi és szellemi fogyatékosok (a) vakok, b) siketnémák, c) hülyék [idioták és imbecilusok], d) gyengeelméjük, e) gyengétehetségűek, f) epileptikusok) ügye.

Kivonat a kongresszus szabályzatából.

I. A kongresszus feladata. A nemzetközi gyermekvédő kongresszus feladata mindazon kérdések megvitatása és mindazon reformeszméknek propagálása, melyek a kiskorúakat — faj-, nem- és valláskülönbség nélkül — közösen érdeklik s melyek az emberi nem fejlődésének érdekében a kiskorúakkal szemben szem előtt tartandók. Különös célja pedig:

a) Gondoskodni és tanácskozni a felett, hogy a 16-ik életévüket még be nem töltött gyermekek úgy a szülői körben, mint a társadalomban megvéddessenek mindazon, akár egyének, akár testületek által, akár társadalmi élet vagy szokás, vagy törvényes intézkedések folytán létesített állapotok, események és körülmények ellen, melyek bármily tekintetben hátrányosak lehetnek az ő fizikai, értelmi és erkölcsi fejlődésükre s jövő feladatuk előkészítésére.

b) Gondoskodni és tanácskozni a felett, hogy a 16-ik életévüket még be nem töltött gyermekek célszerű és öntudatos fizikai, értelmi és erkölcsi nevelése iránt a felnőttek társadalma és a hatóságok az eddiginél nagyobb és intesivebb érdeklődést tanúsítsanak, vagyis, hogy a kiskorúak ügye, mint a jövő nemzedék boldogságának alapfeltétele, a társadalmi élet öntudatos eszményi célja legyen.

c) Gondoskodni és tanácskozni a felett, hogy a jelen közélet, továbbá a család és iskola oly módon alakíttassanak át, mely teljesen megfelel az új nemzedék érdekeinek s mely a gyermekek szeretetét előmozdítja.

II. A kongresszus helye és ideje. A budapesti kongresszus 1899. szeptember hó második felében tartatik meg s öt napra terjed.

III. A kongresszus tagjai. A kongresszus tagja lehet minden, gyermekek ügyével foglalkozó egyesület vagy hatóság kiküldötte s minden, a gyermek-védelem valamelyik részletével elméletileg vagy gyakorlatilag foglalkozó felnőtt férfi vagy nő, ki a megállapított tagdíjat befizeti.

A beiratkozott tagok beiratáskor 5 forintot (10 frankot), tanítétek, működő tanárok, tanítók és óvók 2 frt 50 krt fizetnek, mely összeg fejében nemcsak résztvehetnek a kongresszus tanácskozásain, de megkapják annak összes hivatalos nyomtatványait és résztvesznek minden kedvezményben, melyet a rendező-bizottság a kongresszus tagjai számára kieszközölt. A kongresszus tagdíját a központi bizottság megváltoztathatja.

IV. A kongresszus tanácskozásai. A tanácskozás nyelve francia és a kongresszus székhelyén uralkodó nyelv. A tanácskozást vezető elnök engedélyével lehet ugyan más nyelven is felszólalni, de a felszólaló köteles beszédét és esetleges javaslatait a két nyelv egyikén írásban beadni.

A kongresszus első nagy gyűlése után a szakosztályok tartják üléseiket.

Ily szakosztályok egyelőre a következők:

a) A jogi, melynek feladata a gyermekvédelem ügyének általános rendezése körül felmerült kérdéseket tárgyalni.

b) Az orvosi, mely a kiskorúak és különösen a kisedek physikai állapotának kérdésével foglalkozik.

c) pedagógiai, mely a gyermekek értelmi fejlesztésének kérdésével foglalkozik.

d) A jótékonyági, mely a szegény gyermekek sorsának javításáról tanácskozik.

e) Az emberbaráti, melynek feladata a gyermekek erkölcsi javítása és a fogyatékos érzékűek sorsának enyhítése.

A nagy gyűléseken az adminisztratív ügyek elintézésén kívül csak általános érdekű előadások tarthatók s ezeken rendszerint vita nem engedhető meg.

A szakosztályok ülésein az előadóknak egy óra, a második előadónak félóra, a hozzászólóknak tíz perc engedélyezhető. A hozzászólók csak előszóval beszélhetnek. Minden tárgy vitatásának ugyanazon ülésen véget kell érnie.

V. Az állandó központi bizottság. A nemzetközi gyermekvédő kongresszus állandó központi bizottsága a kongresszus által megválasztott 60 tagból áll. Székhelye Páris.

Az állandó központi bizottság hajtja végre a kongresszusok határozatait s intézkedik az új kongresszus egybehívása iránt.

A helyi rendező-bizottság szedi be a tagdíjakat, állapítja meg a kongresszus részletes tervrajzát, gondoskodik annak rendezéséről s küldi szét a kongresszus naplóját és más nyomtatványait.

Tudni valók.

Az előkészítő-bizottság pénztárnoka: *dr. Mandelló Károly* (Budapest, V., Sas-utca 6), az iroda vezetője *Scherer István* (VIII., Sándor-utca 38). Az érdeklődők a kongresszus bármennemű ügyeiben hozzájuk forduljanak. A bizottság a kongresszus előkészítése céljából *«Értesítő»*-t ad ki.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Orgonaiskola a négy évfolyamú tanító- és kántorképző-intézetek részére, valamint magánhasználatra. Szerző: *Köppel Ferencz*, a győri kir. kath. tanítóképző-intézet zenetanára.

Szerző nem a miniszteri, hanem a kath. püspöki tanterv alapján 4 évfolyamra osztotta fel a tanítóképző-intézetek orgona-tananyagát. A könyv tehát a kath. felekezeti tanítóképzők számára iratott.

Első tekintetre feltűnik, hogy szerző minta után dolgozott s mintája a Zsasskowsky testvéreknek, e kítűnő pedagógusoknak, még most is nagy becsű Orgona-Iskolája volt.

Ezen előttem fekvő mű is, mintájához hasonlóan, a gyakorlati részen kívül teljes zene-elméletet, összhangzattant. a zenei műfajok rövid ismertetését, sőt orgona-ismertetést is nyújt. De akár az elméleti, akár a gyakorlati részt tekintsem, mily távol áll e mű a mintától! Amannak nyelve, ha magyartalan is, de stilusa világos, értelmezései szabatosak. Ennek stilusa kezdetleges, naiv, homályos; értelmezései minden szabatoság hiányában szűkölködnek. Néhány példa megvilágítja ezen állítás igazságát. A hangjegyekről szóló fejezetben a következőket olvassuk: «Hangfoknak nevezünk minden zenei hangot vagy hangjegyet. Azt is kell tudni, mi a hangköz. Hangköznek nevezzük azt a távolságot, a mely az egyik hangfoktól a következő hangfokig van. Ez a hangfok gondolható, vagy számítható mind fel, mind lefelé. Így azt vesszük észre, hogy a hangfokok változatlanok, de a hangközök változnak és pedig C-től D-ig, mert köztük van egy fekete billentyű, a hangközt egésznek mondjuk, valamint D-től E-ig is; E-től F-ig nincs fekete, tehát a hangközt félnek mondjuk...» A hangfoknak, hangjegyeknek, billentyűnek, hangköznek ilyen zúrzavarában hogyan fogja tudni a növendék, hogy mi hát tulajdonképen a *hangfok* és *hangköz*? Aztán a hangköznek (intervallum) ezen értelmezése merőben téves is. A hangköz két zenei hangnak egymástól való távolsága. Csakhogy, a mit megszoktunk hangköznek tekinteni, azt szerző, a mint később látni fogjuk, *összhang*-nak nevezi. De hogy folytassam szemelvényeimet, az ütemről való fejezetet így kezdi szerző: «Minden hangnak a kihangzásra bizonyos időre van szüksége. Hogy a hangok hangzásának idejét meghatározhassuk... (Itt mindenki a következőket várná: a hangjegyeket értékkel ruházzuk fel. De nem ez sül ám ki belőle, hanem :) azokat bizonyos időhatárok közé osztjuk be; ezek az időhatárok függőleges vonalak a vízszintes 5 vonalrendszeren.» S csak midőn az ütemről beszélt általában, szól a hangjegyek értékéről.

A *változó* (így!) *jelekről* szóló fejezetben beszél a hanglétráról és hangnemekről, ezekből magyarázván ki az alakító (szerinte *változó*-) jelek szükséges voltát, mi által az egész fejezet felette nehézkesé és zavarossá válik. Az *összhangról* szóló fejezetben mindvégig a hangközök-

ról (intervallum) beszél a szerző. Igaz, hogy ő az intervallumot összhangnak nevezi, a mit készségesen megbocsátanánk neki, ám teljék benne kedve, ha aztán az *összhangra* (már t. i. a mit mi összhangnak nevezünk) valami új, helyes szót tudna ajánlani. De szerinte az is csak: *összhang*. Még pedig a hármas, «mert három hangból áll», *harmadrész összhang*, a miből természet szerint az következnek, hogy a négyes, mert négy hangból áll, negyedrészt összhang legyen. De nem az ám, hanem: *hetedrész összhang*. Az öt hangból álló non-accord azonban már sem nem *ötödrész*, sem nem *kilenczedrész*, hanem egyszerűen: *kilenczed összhang*. Ez az önkénykedés a nomenclatúrában, még akkor sem járná, ha szerző különben kifogástalan szókat tudna szerkeszteni. A szólamok mozgásáról szólva, így ír: «Hogy a Cadentiát helyesen tudja a tanuló bővíteni, szükséges, hogy elkerülje azon zenei hibákat, melyek tiltva vannak.»

Fogalom-értelmezéseiből álljanak itt a következők: «Tiltott quintenéseknek mondjuk azokat, (miket?) a melyek bármely szólamok közt egy időben történnek.» «Keresztállásnak nevezzük azt, (mit?) ha egy szólam valamely hangját fel-, vagy lebocsátjuk, de azt nem abban a szólamban, hanem egy másikban teljesítjük.» *Szólam hangját lebocsátjuk ... szólamban ...* Ki érti ezt? «A Cánon a legszigorúbb utáztatokból áll.» Meddig terjed az a nagy szigorúság? «Fuga alatt oly több szólamú zenedarabot értünk, a melyben egyik hang a másik után ugyan azon zenei tételt hozza, de egyik vagy másik szólam többé-kevésbé más uton, szabadon is mozoghat.» Ilyen tág értelmezés mellett félő, hogy a növendék minden imitációt fugának tekint.

Nagy tárgyi tévedésektől sem ment a könyv. *A dur harmadrész összhang megfordítása* című fejezetben így szól szerzőnk: «Bármely harmadrész összhangnak három fekvése van.» S most következnek a példák s azokban a fekvéseknek és fordításoknak legképtelenebb összezavarása. Kérem, *fordítás* és *fekvés* között lényeges különbség van. A három fekvésnek mindegyike törzsalakja a hármas hangzatnak, s köztük csak az a különbség, hogy az elsőnél az ötöd, a másodiknál a nyolczad, a harmadiknál pedig a harmad van a *sopranban*, s így származnak az ötöd-, nyolczad- és harmadfekvések, melyeknek mindegyikénél azonban a bassus, változatlanul, az alaphang. Nem így a fordításoknál! A fordítások származékok, a törzshangzathoz származnak oly módon, hogy először az alaphangot, majd pedig a harmadot helyezzük felül, s így a hangzat jellegét megadó bassus kétszer változván, (az első fordításnál a *harmad*, a másodiknál az *ötöd* a bassus) csak két megfordítás ($\frac{6}{3}$ és $\frac{6}{4}$) képzelhető és nem három, mint szerző mondja. De hiszen ezek oly elemi dolgok!...

A szűkített heteddal képzett átmenetek csaknem kivétel nélkül vétenek a zenei helyesírás ellen. Hosszúra terjedne ezeket sorra taglalnóm. Csak a 94. példa első ütemét említem, melyben *c, dis, fis, á* szűkített heteddal, úgy tér ki B durba, hogy a *fist* leszállítja *f-re*, s most egy *c, dis, f, á*-ból álló valamivel (mert hangzatnak nem mondható, legfeljebb secund hangzatnak, melynek alaphangja fel van emelve) egyszerűen B durba modulál. Mennyivel másképp sikerült volna e modulatio, ha

szervő következıkép állítja fel a fent említett szükített hetedet: *c, es, ges, á*. A *ges*-t leszállítja *f*-re s most az így származott *c, es, f, á* terczkvart hangzatnak természetes feloldásaként, a B hármasba jut. Vagy ha már okvetlenül a *c, dis, fis, á* szükített hetedbıl akart kiindulni, nem lett volna szabad visszariadnia az enharmonicus hangcserétıl, mely a szükített hetedekkel való modulációknál csak ritkább esetekben kerülhetı ki. Igaz, hogy ez kissé nehéz, de semmi ürügy alatt sem szabad lemondanunk az elvrıl: «legyen a tanítás igaz!»

Es feltünı, hogy míg szervő az elméleti részben ily nagy fokú fogyatkozásokat mutat; a gyakorlati részben, mint jeles gyakorlati zenész mutatja be magát. Orgonacompositiói (az összes darabokat ő írta, a mi egyébként tankönyvnel nem elıny) ügyességrıl, leleményességérıl tesznek tanúságot, van bennök gondolat is.

A gyakorlati részben, mint módszerész is, szerencsésebb, ámbár az ujjrakás-jelzést korai az 53. gyakorlattal abban hagyni. A gyakorlatok nagy részét kissé hosszúnak találom. Olyan hosszú darabok, mint a 60., 16. és 63., egy-egy leczkére be nem gyakorolhatók.

A pedáljátéknál szigorú fokozatosságot kell tartanunk. Servő, itt nem tartotta eléggé szem elıtt a «könnyebbrıl a nehezebbre» féle elvet. Már az elsı gyakorlatoknál a lábak egymás alá és fölé helyezése, lábhegy-, lábsarokhasználat vegyesen fordulnak elı, s a 4. pedál-elıgyakorlat pl. oly nehéz és oly hosszú, hogy ember legyen, a ki azt eljátsza.

A haladásnak ez a rohamossága okvetlenül felületességre vezet, a mire pedig, köztapasztalat szerint, úgy is hajlandó legtöbb zene-tanuló.

Mindezek daczára, szervő helyesebben cselekszik vala, ha elméleti zenetan helyett tisztán gyakorlati tankönyvet ad növendékei kezébe; akkor tán lett volna türelme és ideje zenei ügyeskedésen kívül, a tananyag gondosabb kiválasztására és módszeresebb elrendezésére is.

Déva.

Kutnyánszky Jenı.

Diesterweg válogatott müvei.

— Elıfizetési felhívás. —

Midın felhívásunkkal a hazai müvelt nagyközönséghez, de kiválólag a népoktatási tanintézetek tanítóihoz fordulunk, elég volna azt jelez-nünk, miszerint Diesterweg Adolfnak, a nagy német pedagógusnak válogatott müveit fordítottuk le édes hazánk zengzetes nyelvére és láttuk el magyarázó jegyzetekkel.

Diesterweg német író volt ugyan és müveit német hazájának lán-goló szeretete lengi át, de müveinek tartalma oly általános, maradandó becsú és minden nemzetet egyformán érdeklı pedagógiai igazságokat és alapelveket foglal magában, hogy a magyar tudományos tanügyi irodalomnak vélünk számbavehető szolgálatot tenni, midın fáradságot nem kimélve, a német tanügyi irodalom ezen legjelesebb termékének elsı kötetét átültetjük hazai nyelvünkre.

Nagy veszteség a tanítóra, ha Diesterweg műveit nem ismeri, mert nincs hasonló mű, melyből a tanító nehéz hivatása közben annyi lelkesülést, vigasztalást meríthetne, mely annyira fölébresztené és nevelné a tanítói önérzetet és az iskolára vonatkozólag, minden irányban, oly mélyreható tájékozást nyujtana, mint ezt Diesterweg művei teszik. Azért kartársainknak és az oktatás iránt érdeklődőknek alkalmat akarunk nyujtani, e remekműnek magyar nyelven való olvasására.

Nagy becsüknél fogva szándékunk Diesterwegnek összes műveit hazánk nyelvére átültetni, de mivel minden kötet magában önálló, teljesen befejezett egésznek képez, egyelőre «*Diesterweg válogatott műveinek*» első kötetére bocsátunk ki előfizetési felhívást. A kötet terjedelme körülbelül 20—21 ív. Előfizetési ára 2 o. é. frt. (Bolti ára 2 frt 50 kr. lesz.)

Felkérjük mindazokat, kik e kötetet megszerezni óhajtnak, miszerint megrendelésüket legkésőbb 1898. évi december hó végéig tegyék, hogy egyrészt a kiadandó példányok számára nézve tájékozva legyünk, másrészt a fárasztó szellemi munka mellett *anyagi áldozatok sulya reánk ne nehezedjék*. A kötetet legkésőbb az 1899. év márczius havában fogjuk az előfizetőknek megküldeni.

Mivel oly művet nyujtunk, melynek egyetlen iskolai és tanítói könyvtárból sem szabadna hiányzania, bizunk a magyar népnevelők egyszerűségében és kartársi érzületében, hogy tömeges megrendeléseik által lehetővé teszik e mű megjelenését.

Gyűjtőknek 8 példány után egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Előfizetések és megrendelések *Bányai Jakab*, a «Diesterweg» szerkesztője, czímén küldendők.

Az előfizetési pénz előleges beküldése mellett a könyvet megjelenés után azonnal bérmentve küldjük meg.

Nagybecskerek, 1898. december hóban.

Bányai Jakab és Rédl Ferencz,
Diesterweg válogatott műveinek fordítói és kiadói.

OKIRATTÁR.

Rendelet a művészeti ízlés fejlesztése ügyében.

64,174. szám. Az országos magyar képzőművészeti társulat elősegíteni óhajtván a művészetnek a tanuló ifjúság körében való népszerűsítését, illetve a művészeti ízlésnek a magyar ifjúság lelkében való kitejlesztését, méltánylandó elhatározással módot nyujtott a múlt évben arra, hogy a székes főváros területén levő összes középiskolák, és a velök egyenrangú más tanintézetek ifjúsága is, a társulat kiállításait tanárok vezetése mellett díjtalanul látogathassa.

A képzőművészet, illetve a hazai közmíveltség érdekében történt e szép kezdeményezésnek azonban, sajnos, eddig nem volt meg a kellő eredménye.

Felhívom ennélfogva Budapest székes főváros tanfelügyelőjét, búzdítsa a fővárosi áll. és felek. tanító-, tanítónő-, és óvónőképző-intézetek, valamint a fiú és leány polgári iskolák tanárait, hogy a közgyűjteményeket, különösen pedig a magyar nemzeti muzeum képtárát, régiségtárát és néprajzi osztályát, az országos képtárt, az iparművészeti muzeumot, valamint a képzőművészeti és az iparművészeti kiállításokat is lehetőleg gyakran látogassák tanítványaikkal s e gyűjteményeknek az ismeretkör kiszélesítése és az ízlés nemesítése szempontjából való ismertetése közben különösen a nemzeti, a fajbeli műveltség szempontjainak kidomborítására törekedjenek.

Nem hangsúlyozhatom eléggé, hogy a művészeti érzék ily módon való gondos, szeretetteljes nevelésének mily nagy fontosságot tulajdonítok s különösen közműveltségünk szellemének mily nagy fokú nemesbülését varom attól, ha az iskolának ezen az úton sikerülni fog az ifjúságban a művészetek iránt őszinte vonzalmat ébreszteni és ízlésöket abban az irányban fejleszteni, mely az idealizmus tiszta felfogásához, s e réven az egyéniség megalakulásához vezet.

Az iskolák ily irányú búzgólkodását éber figyelemmel fogom kísérni. Budapestben, 1898. évi november 1.

Wlassics Gyula.

VEGYESEK.

Személyi hírek. A király Ó Felsége a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Dr. Pauer Imre* egyetemi tanárnak, a budapesti polgáriskolai tanítóképző-intézet és a budapesti áll. polgáriskolai tanítónőképző-intézet most kinevezett gondnokának, kiváló filozófia írónknak, a miniszteri tanácsosi címet adományozta.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Boga Károly* dévai állami tanítóképző-intézeti igazgatót, jelen állásában végleg megerősítette.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Schlegel Péter* győri kanonoknak, a ki a győri kir. kath. tanítóképző-intézet internatusa alapjára 100 forintot adományozott, köszönetét nyilvánította.

A tanítóképző-intézetek új tanterve még mindig készül. A mint értesülünk, a miniszter úr azzal bízta meg a Közoktatási Tanácsot, hogy a módszertani utasítások készítése alkalmából magát a tantervet is revideálja a maga belátása szerint. A Tanács egy külön bizottságot bízott meg ezzel a feladattal, ez a bizottság pedig lényeges módosításokat hoz javaslatba. Egyebek közt nem tartja ajánlatosnak, hogy külön tantervet adjanak ki a *tanítóképzők* és külön tantervet a *tanítónőképzők* számára s azért a kétféle tantervet most egybefoglalja. Ez egyeztető munkája közben kitűnt, hogy oly dolgok kerültek a tanítónőképzők tanterv-javaslatába, a melyekről semmi tudomása nem volt annak a bizottságnak, a mely, annak idején ezt a tanterv-javaslatot készítette. Hja! azóta ez a tanterv igen sok javító (?) kézen ment már keresztül s nyilván valamelyikének a titkos nyomai ezek a gazdátlan módosítások. Így a német nyelvre nézve a

tanítónőképzők tanterv-javaslatát — a tanítóképzők tantervétől eltérően — úgy intézkedik, hogy osztályonként heti három órán tanítandó, továbbá német grammatikát, valamint szó- és írásbeli gyakorlatokat követel *magyarból németre*. Ezt a Tanács tanítóképző szakbizottsága szintén meg akarja változtatni s a német nyelvnek csupán a megértését kívánja a tanító- és tanítónőképzőkben egyaránt czélül kitűzni. Ezer szerencse, hogy a bizottság ezt a titkos módosítást észrevette, különben a német nyelvvel ott volnánk, a hol a mádi zsidó.

Magántanulók tanítási gyakorlata. A budapesti II. ker. áll. tanítónőképző testülete azzal a kérelemmel járult a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, rendelje el, hogy a magántanulók a községi és állami iskolákban tanítási gyakorlatokat végezhesenek (l. az áprilisi füzet 257. lapját) Ez ügyben most az a lépés történt, hogy a fővárosi tanfelügyelő indítványára a főváros közoktatásügyi bizottsága szótöbbséggel kimondotta, hogy a magántanulók a fővárosi községi iskolákban tanítási gyakorlatokat végezhesenek. A főváros tanácsa azonban a javaslatot nem fogadhatta el. E szerint a magántanulók, sajnos, továbbad is a tanítás gyakorlata nélkül fognak vizsgálatra menni és tanítótvá képesíttetni. Ezzel a döntéssel a jószándék dugába dőlt; azonban az ügy oly fontos, hogy az eszme megvalósítását czélzó kísérletekkel felhagyni nem szabad. Felvetjük az eszmét, nem lehetne-e azon módot megkísérteni, a melyről egy időben szó esett a Budapesti Tanítótestület kebelében, t. i. hogy a *fővárosi állami tanító- és tanítónőképző-intézetek mellett egy-egy (hat osztályú!) fővárosi községi iskola a gyakorlati kiképzés szolgálatába vonatnék*. Különösen a tanítónőképzőkre nézve volna ez igen fontos, mert ennek népes osztályaiban (70—80 növendék egy osztályban) a mostani gyakorló-iskola a gyakorlati kiképzés igényeit nem képes kielégíteni. Ezen a módon talán meg volna oldható a magántanulók gyakorlati kiképzésének s az annyira hiányzó *hat osztályú* gyakorlóiskolának ügye.

Új tanítóképző. Miként hírlík, Magyar-Óvárott a közoktatási kormány a jövő tanév elején tanítóképző felállítását tervezi, minek keresztülvitelét nagyban előmozdítja a város és megye anyagi támogatása. A város 30,000 frt készpénzt, a megye pedig egy ez időszerinti kórházépületet hajlandó a kormánynak felajánlani az említett czélra.

Tanítóképző-tanárok a középiskolai tanárok között. Miként értesültünk, Temesvárott a tanítóképző-tanárok beléptek a középiskolai tanárok temesvári körébe, sőt, a miként az Országos Középisk. Tanáregyesület közlönye értesít, a temesvári kör a *tanítóképző-intézet*i tanárképzés ügyét felvette programjába s a tétel előadására *Krausz Sándor* temesvári kartársunkat kérte fel. Csak helyeselni lehet, ha a tanítóképző-tanárok belépnek a középiskolai tanárok körébe s részt vesznek munkájokban. Javára válik a tanítóképzésnek, ha a középiskolai tanárok annak ügyei iránt meleg érdeklődést tanúsítanak; de a középiskolai kartársak is meríthetnek sok üdvös tanúságot a mi újabb törekvéseinkből, reform-eszméinkből. Egyáltalán csak használhat az iskolának; ha a különböző téren működő tanítók megismerkednek és társulnak. Különösen a tanítóképző tanároknak van szép társadalmi hivatása a középiskolaiak között: összekötő kapcsot

szolgálni a középiskolákban és a népiskolákban működő tanítók között. Ha sikerülni fog az itt-ott merev kasztszellem helyébe egészségesebb viszonyokat teremteniök, úgy ott nagy szolgálatot tettek a tanítói egyetemes kartársi szellemnek. Szép sikert kívánunk a temesvári kartársak eme tevékenységének.

Egy tanítóképző-tanár fegyelmi esete. Deczember elején a napi lapokat bejárta az a hír, hogy a félegyházi állami tanítóképző egyik tanára, S. A., vallássértést követett volna el s ezért a tanítás alól felmentetett. Erről az ügyről a Félegyházi Híradó nyomán röviden a következőket közölhetjük. S. A. az intézet III-osztályában tanítván, a történelmi óra alatt némely vallási dologra térvén át, oly dolgokat is hozott fel, a melyek egyáltalán nem tartoztak a történelem körébe. Ez alkalommal egyes kifejezései a róm. kath. tanulók vallási érzelmeit sértették s ezt hittan-tanáruk előtt ki is jelentették. A hittan-tanár kötelességének tartotta ez ügyet az igazgatónak bejelenteni, a ki felhívta S. A. tanárt, hogy a vádakra 24 óra alatt írásban nyilatkozzék. S. A. a felhívásnak megfelelvén, ügyét a tanári szék ítélete alá bocsátotta. A tanári szék beható eszmecsere után, mivel S. A. tanár csak a nem sértő természetű kifejezéseket vállalta el, az igazság kiderítése végett elrendelte a növendékek kihallgatását. Ez a kihallgatás az igazgató és négy tanár jelenlétében megtörtént. A terhelő pontokra S. A. újra írásbelileg adta elő védelmét. A védelem meghallgatása után a tanári testület megállapíthatta a sértő kifejezések használatát s ezért S. A. tanár helyzetét tarthatatlannak nyilvánította. Az igazgató és tanári testület határozatát a tanfelügyelő is helybenhagyta, a ki deczember 14-én járt lenn Félegyházán ez ügyben, a tanárt a tanítás alól felmentette s erről értesítette a váci püspököt is.

Ez a rövid tényállás, a melyet azért közlünk, mert a lapok útján ország-szerre nyilvánossá lett a dolog. A közlöttekhez csak azt teszszük hozzá, hogy a miniszter is kiküldötte már a fegyelmi vizsgáló-bizottságot Félegyházára, a melynek tagja egy miniszteri hivatalnok és két tanítóképző-tanár. Ez a bizottság fog ítéletet mondani S. A. ügyében, azért mi tartózkodunk az ügy személyi részéről nyilatkozni. Megragadjuk azonban az alkalmat azon nézetünk kifejezésére, hogy tanítóképző-intézeteinkben a vallásos türelmesség ápolása végett különös gonddal kell a más vallásúak érzelmeit tiszteletben tartanunk, mert tanítványaink, a leendő tanítók által a vallásos érzelem szétrombolása kiterjeszti mételetét a kis gyermekek ártatlan kedélyére, sőt magára a népre is. Ezért helyeseljük a félegyházi képző testületének eljárásában, hogy komolyan vette az ügyet s minden személyi és kartársi tekinteten felülemelkedve, egy magasabb czélt szem előtt tartva, intézkedett.

„Az esztergomi harcok“ még ma sem szüntek meg. Miként az esztergomi «Szabadság» értesít, az esztergomi képző 25 növendéke kilépett az intézetből, állítólag egyes tanárok bánásmódja miatt. A növendékek azonban egy hét mulva visszatértek az intézetbe s a hercegprimás megindította a fegyelmit — a tanárok ellen s egy *csupa egyházi férfiakból álló* fegyelmi-bizottság elé utalta az ügyet. A «Szabadság» felszólított minket, hogy szóljunk az ügghöz. Ettől azonban tartózkodunk, mert az esztergomi ügyek igen szövevényesek. Úgy látszik,

e képzőtestületben oly belső küzdelmek folynak, a melyeknek a 25 növendék kilépése csak egyik symptomája. Ezért helytelenítjük is, hogy csupa egyházi férfiak fognak bíraskodni az esztergomi tanárok ügyében. A «Szabadság» azon állítása ellen tiltakozunk, mintha az elemi tanítói oklevél és a lelki durvaság egymással bárminemű kapcsolatba volna hozható.

Magyar-zsidó kántoriskola. Lazarus Adolf, a pesti izr. hitközség főkántora, Major Gyula, az orsz. izr. tanítóképző ének- és zenetanára, dr. Krausz Sámuel, rabbi, az izr. tanítóképző-intézet héber tanára, magyar-zsidó kántorok tanítása végett *magániskolát* nyitottak. Érdekes, hogy erre a feladatra nem az orsz. izr. tanítóképző-intézet vállalkozott. Mi helyeseljük ezt, mert a tanítóképzés és a kántorképzés mégis csak két különböző valami, valamint, hogy a tanítói és kántori teendő sem egy. A fejlődés természetes menete előbb-utóbb oda fog vezetni, hogy a tanító- és kántorképzés egymástól elváljék, valamint, hogy ma már ugyancsak feszülnek a tanítói és kántori hivatalt összekötő szálak.

Gazdasági téli tanfolyam a félegyházi tanítóképzőben. Félegyházán a tanítóképző helyiségében gazdák számára tanfolyamot tartottak, melyen a gazdaság körébe vágó ismereteket röviden és népszerű nyelven adták elő. A tanfolyamot *Csepreghy* Endre igazgató f. hó 13-án nyitotta meg szép számú gazdaközönség előtt; szép szavakkal körvonalozva ez alkalommal a gazdálkodás célját és fontosságát. Utána *Gyulay* Károly gazdasági szaktanár az okszerű talajművelésről, a talajról, talajképződésről és a különböző talajokról tartott előadást. Folyó hó 15-én este pedig *Kárpáthy* Károly tanítóképző-tanár a baromfi-tenyésztés fontosságáról, tojás-termelésről és a tojás eltartásáról beszélt; 18-án, vasárnap délután 3—4 óráig *Csepreghy* Endre igazgató a tűz- és jégkár ellen való biztosításokról, a biztosításnál követendő eljárásról; ugyancsak aznap délután *Tóth* János méhészeti vándortanár a méhészet köréből a városháza nagy termében; *Gyulai* Károly gazd. szaktanár a művelési módokról s földművelő eszközökről; 22-én *Kun* István áll. kertész a gyümölcsfa-tenyésztésről és ápolásról a tanítóképző zenetermében tartottak előadásokat. A tanfolyam iránt a gazdaközönség élénk érdeklődést tanúsított és mindig szép számmal jelent meg. Üdvözljük a félegyházi tanítóképzőt hasznos vállalatáért. Kívánatos volna az ilyenmű szabadliczeumi előadásokat más képzőkben is meghonosítani.

Elmaradt választmányi ülés. Egyesületünk választmánya a deczemberi ülését Sztankó Béla főtítkárunk súlyos betegsége miatt nem tarthatta meg. Mint értesülünk, közszeretben álló főtítkárunk immár szerencsésen kiheverte baját és szokott buzgalmával újra hozzá láthat egyesületi ügyeink viteléhez.

A Magyar Tanítóképző régi (I—IV.) évfolyamára a szerkesztőségnek nagy szüksége volna, egyrészt azért, hogy a párisi kiállításra teljes sorozatát küldhessé az évfolyamoknak, másrészt, hogy eleget tehessen a Nemzeti Múzeum könyvtára igazgatójának, a ki a Heteyi Gábor szerkesztette I—IV. évfolyamokat kéri. Szívesen adna a szerkesztőség cserébe újabb évfolyamokat régi évfolyamokért, vagy új számokat régiekért. Tisztelettel kérjük azokat, a kik erre a cserére hajlandók volnának, szíveskedjenek a szerkesztőséghez fordulni.

Kimutatás

az 1898. márczius 28-tól 1898. december 22-ig befolyt tagsági díjakról.

1896. II. félévre: Felméri Albert.

1897. évre: Csemez József, Budapesti (budai) Tanítóegyesület, Tanfi Iván, Csepreghy Endre, Staab Lénárd, Pákh Berta, Rózsa János, Tömör Boldizsár, Balázs Endre, Felméri Albert (4—4 frt).

1897. II. félévre: Dr. Kováts Kálmán (2 frt.)

1898. évre: Hollós Károly, Groó Vilmos, Ferenczy Izabella, Szabolcsmegyei Ált. Tanítóegyesület, Elekes Lajos, Szabó József, dr. Walter Gyula, Budapesti (budai) Tanítóegyesület, Pataki Lajos, Komáromy Lajos, Borbély Sámuel, Bedő Dénes, Belle László, Sándor Domokos, Ujvári Mihály, Végler Gyula, Hetényi Kálmán, Gamauf György, Buday Tekla, Kolumbán Samu, Somogy megyei Tanítóegyesület, Tanfi Iván, Besztercze-Naszódmegyei Ált. Tanítóegyesület, Bod Péter, Barány Gyula, Csepreghy Endre, Tordai Grail Erzs. Herchl János, Wagner János, Staab Lénárd, Kuliszeky Ernő, Chalupa Viktorné, Kibédy Lajos, Hunyadmegyei Tanítótestület, Kaposvári Tanítótestület (Szigethy. A.), Gallér Kristóf, dr. Katona Lajosné, Győrvidéki Tanítóegyesület (Molnár J.), Rybár István, Szarvás Gáborné, Sebestyén Gyula, Sebestyén Gyuláné, Orosz István, Szabó Lajos, Kolbai Arnoldné, Szováthy Lajos, Szöllösi István, Banóczy József, Buzogány Mária, Pákh Berta, Orbók Mór, Somogyi Pál, Zöllner Erzs. Kovács Sándor, Senyei József, Piller György, Mocsári Gerő, Rucsinszky Lajos, dr. Kováts Kálmán, Tömör Boldizsár, Dúzs Mariska, Perényi János, Karoliny Mihály, Watzesch Janka, Báthori József, Csiksomlói Tanítóképző, Kutnyánszky Jenő, Répay Daniel, Mócsy Antal, Horváth József, Balázs Endre, Paal Ferencz, Svarba József, Zajzon Dénes, Schreder Izabella, Pataky Irma, Molnár Mária, dr. Karácson Imre, Arányi Antal, Boér Gergely, Léderer Ábrahám, Mokus Gyula, Drescher Irma, Modori áll. tanítóképző, Lenhardt Károly, Bakos Kálmán, Sztankovics János, Sztankovics Alajos, Glünl Ágost, Bergmann József, dr. Halasy Kálmán, Orsz. Nőképzőegyesület tanítónőképző-intézete, Niernsee József, dr. Baló József, Miklós Gergely, Snasel Ferencz, dr. Steinberger Ferencz, Stepankó Albert, Láng Mihály, Somogyi Géza, özv. Fábian Karolyné, Kapi Gyula, Horváth Fábian, Krausz Sándor, Hodossy Béla, Csemez József, Nogely István, Karkis István, Molnár Leontin, Radó Vilmos, Kárpáti Irén, Watzesch Gizella, Szenté Pál, Lubinszky Emília, Triff Gabor, Bodor Miklós, dr. Povischil Richard, Soós Antal, Heinrich Józsa, Nagy Iván, dr. Szvetics Sándor (4—4 frt).

1898. I. félévre: Zrinyi Károly, Menich Antal, Belányi Tivadar, Czöndör Sándor, Bellosics Balint, Bene Gyula, Bocskay Kristóf, Macskássy Sándor, Mihalicska István, Nagel Sándor, Scherer Sándor, Kruze Ernő, Brunovszky Rezső, Nagy Károly (Csáktornya) (2—2 frt).

1898. II. félévre: Molnár László, Vashegyi népiskola (Mánczos J.), Slajcho Mihály, Zrinyi Károly, Bocskay Kristóf, Bellosics Balint, Bene Gyula, Macskássy Sándor, Mihalicska István, Nagel Sándor, Scherer Sándor, Belányi Tivadar, Menich Antal (2—2 frt).

1899. I. félévre: Csepreghy Endre. (2 frt.)

Budapesten, 1898. december 22-én.

